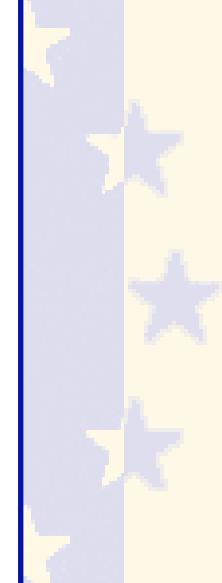

Elektronski mjesecnik za evropske integracije - broj 61, oktobar, 2010.

INTERVJU
Poslanik
Evropskog
parlamenta
Jelko Kacin

ANALIZA
Zašto EU
neće dati
Crnoj Gori
datum
pregovora

IZAZOVI U EU
Da li je Unija
tolerantna i
multikulturalna
zajednica

TEMA BROJA
Koliko je Crna Gora
daleko od EU u
pravima LGBT populacije

USLOVI

Usret skorim, značajnim odlukama Evropske komisije i Savjeta Evropske unije o zahtjevu Crne Gore za članstvo u EU izgleda da postoji samo jedna nepoznаница – da li će Crna Gora dobiti datum predpristunih pregovora?

Pozitivno mišljenje EK u novembru i dodjeljivanje statusa kandidata, vjerovatno u decembru, od strane Savjeta EU malo ko dovodi u pitanje.

Kada je riječ o datumu otpočinjanja pregovora, najrealnija opcija je da bude uslovljen mjerljivim rezultatima, vjerovatno u borbi protiv korupcije i kriminala, te reformi pravosuda.

Takva moguća odluka predstavljala bi dobar potez članica EU, ali takođe pod određenim uslovima.

Prvo, rok u kojem bi crnogorske vlasti i institucije morale pokazati konkretne rezultate ne bi trebalo da bude duži od nekoliko mjeseci, najviše pola godine.

U suprotnom, to bi potkrijepilo sumnju da EU čeka Srbiju da sustigne svoje susjede kako bi datum pregovora i, kasnije, pregovore o članstvu počeli u paketu i da Uniju suštinski ne interesuje crnogorska zbilja. Pri ovome, mora se primijetiti da je Beogradu obećano da će Upitnik dobiti za mjesec, dok su Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Albanija pitanja iz Brisela čekala tri do četiri mjeseca.

Drugo, uslovi koje bi crnogorske vlasti morale ispuniti trebali bi biti veoma precizni i, konačno, Savjet EU bi valjalo da ovlasti Komisiju, ili nekoga drugog, da ocijeni da li su oni ispunjeni, a nikako da se članice pojedinačno upuštaju u takav posao.

Takav pristup EU bio bi fer. Lopta bi bila u dvorištu Crne Gore. V.Z.

EU može usloviti datum pregovora (2. oktobar) – Generalni sekretar Evropskog pokreta **Momčilo Radulović** kazao nakon višednevne posjete Briselu da će Crna Gora dobiti pozitivno mišljenje i status kandidata, ali da u EU postoji "ozbiljna tendencija da se crnogorskim vlastima i institucijama da odredeni rok u kojem treba da ispunji odredene nedostatke, nakon čega bi Savjet mogao dati datum pregovora".

Đukanović: Status kandidata nije dovoljan (8. oktobar) – Crna Gora očekuje da u novembru dobije status kandidata za članstvo u EU, a nada se i preporuci za početak pregovora, kazao premijer **Milo Đukanović** tokom boravka u zvaničnoj posjeti Sloveniji. "Na osnovu makedonskog iskustva vidimo da status kandidata nije dovoljan, predstavlja tek satisfakciju za ono što je do sada napravljeno, dok početak pregovora znači ulazak u novu fazu institucionalnih odnosa", naveo je Đukanović.

Crna Gora u EU 2015 (15. oktobar) – Ministarka za evropske integracije **Gordana Đurović** pomenula prvi put 2015. kao moguću godinu prijema Crne Gore u EU, što je za godinu više od ranijih projekcija Vlade. Na svečanosti povodom tri godine od potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU, Đurović je podsjetila da je SSP stupio na snagu 1. maja i da je tim dokumentom Crna Gora preuzeila obavezu da u roku od pet godina ispunji uslove neophodne za prijem u Uniju. To znači, kako je kazala, da će Crna Gora u maju 2015. biti unutrašnje spremna za ulazak u EU.

Tannock u Podgorici (16. oktobar) – Stalni izvjestilac Evropskog parlamenta za Crnu Goru **Charles Tannock** boravio u Podgorici gdje se sastao sa državnim zvaničnicima i liderima opozicije. Kazao da je značajno da se o svakoj zemlji prosuduje na osnovu njenih rezultata i da je dobro što su sve stranke u crnogorskoj Skupštini posvećene evropskom putu.

Delegacija NSEI sa hrvatski kolegama (18. oktobar) – Predsjednica Nacionalnog odbora za praćenje hrvatskih pristupnih pregovora sa EU **Vesna Pusić**, primila delegaciju Nacionalnog savjeta za evropske integracije na čelu s predsjednikom **Nebojšom Medojevićem**. Tokom sastanka, kako je saopšteno, bilo je riječi o ulogama ta dva tijela u procesu pregovora s EU.

Rompuy: Bićemo pošteni i objektivni (19. oktobar) – Održivi napredak u oblasti kao što su reforma sudstva, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, je ključan za napredak Crne Gore u evropskim integracijama, kazao predsjednik Evropskog savjeta **Herman van Rompuy** koji je prvi put u posjeti Podgorici. Podvukao da ne može da prejudicira kakvo će biti mišljenje EK o zahtjevu Crne Gore za sticanje statusa kandidata: "Ono što mogu da obećam, jeste da ćemo pošteno i objektivno sagledati crnogorsku aplikaciju za članstvo u EU".

Herman van Rompuy

Lideri opozicije u Briselu (21. oktobar) – Delegacije parlamentarne opozicije, u kojoj su bili predsjednici Nove i Pokreta za promjene **Andrija Mandić** i **Nebojša Medojević** i potpredsjednik Socijalističke narodne partije **Vasilije Lalošević**, u Briselu primio direktor Direktorata za proširenje **Pierre Mirel**. Oni su izrazili očekivanja da će bezuslovni pregovori o članstvu u EU početi u što kraćem roku.

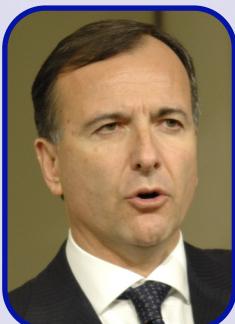
Podgorica čeka Beograd? (28. oktobar) – Status kandidata će Podgorica od EU dobiti brzo, ali bi za datum početka pregovora mogla pričekati Beograd i Skoplje, ocijenio predsjednik Evropske inicijative za stabilnost **Geral Knaus**. "Mogu da zamisljam da će neke od članica EU htjeti da sačekaju još godinu da odrede početak pregovora o članstvu da bi vidjeli hoće li se još neke države regiona pridružiti", rekao Knaus.

POGLED IZ EU

Balkanska završnica

Dva deset godina nakon raspada Jugoslavije i kraja komunističkog režima

Piše: Franco Frattini

u Albaniji, region zapadnog Balkana se ponovo nalazi pred prekretnicom. Slovenija je već u Evropskoj uniji, Hrvatska je veoma blizu članstvu, dok su sve ostale zemlje regionala, takođe, na putu ka EU. Ipak, postoji opasnost da bi postignuti napredak mogao biti doveden pod znak pitanja.

Iako evropske integracije već donose demokratiju i stabilnost zemaljama Balkana, to je nedovršen posao. Privođenje kraju ovog procesa je ujedno neophodan i nesiguran zadatak. Trenutna ekonomска kriza

Sposobnost EU da prevaziđe "zamor od proširenja" i ispuni svoje obaveze prema regionu, takođe, zavisi od podrške javnosti, i zato ne treba žaliti truda da se građanima Evrope predstave sve političke i ekonomске prednosti pristupanja zemalja zapadnog Balkana Evropskoj uniji

doprinosi tome da stanovnici zapadnog Balkana gube vjeru u obećanje da su mir i ekonomski rast nadohvat ruke, što bi moglo ugroziti napredak procesa integracija.

Region u cijelini je postigao značajan napredak. Proevropske stranke su na vlasti u svim zemljama Balkana, mada nedavni izbori u Bosni pokazuju da su birači još etnički nastrojeni. Naš je zadatak – uz pomoć novih vlasti u Bosni – da preobrazimo ovaj pristup u istinsko evropsko

shvatanje politike. Demokratske reforme su se pokazale kao efikasan lijek za nestabilnost koju je u prošlosti kreirao nacionalizam i etničke tenzije. Ključni zadatak je zadržati pristupanje Evropskoj uniji u samom vrhu prioriteta zapadnog Balkana, što znači da EU mora pružiti pomoć i ohrabrenje kroz opipljive inicijative.

Zato sam na prošlogodišnjem samitu u Pragu između EU i Sjedinjenih američkih država i predložio "osmokraku inicijativu", čiji su elementi u međuvremenu dospjeli na dnevni red nekoliko sastanaka na najvišem nivou, uključujući i onaj u

Trenutna ekonomski kriza doprinosi tome da stanovnici zapadnog Balkana gube vjeru u obećanje da su mir i ekonomski rast nadohvat ruke, što bi moglo ugroziti napredak procesa integracija

Sarajevu prošlog juna gdje je EU ponovila svoju privrženost procesu integracije zapadnog Balkana. Novi zahtjevi za članstvo u EU potvrđuju želju balkanskih vlada da se ozbiljno

pozabave unutrašnjim reformama. Ali, na putu u Evropsku uniju postoje i mnoge teškoće i žrtve, i učinak svake države treba procjenjivati na osnovu sopstvenih zasluga. Sa svoje strane, Evropa će ispuniti svoj dio pogodbe čim ove zemlje usvoje neophodne reforme.

EU mora dati jasan znak javnosti u regionu da ispunjavanje evropskih zahtjeva ima opipljiv, pozitivan efekat na njihove živote. To je posebno važno u Srbiji, gdje je podrška

javnosti za proces integracije u EU naglo porasla u samo nekoliko mjeseci, sa 40 na 60%, zahvaljujući odluci EU da ukine vize građanima ove države.

Proces evropskih integracija je sve efikasniji i kao pokretač neophodnih reformi u Bosni. Uprkos zabrinjavajućoj pat poziciji na bosanskoj političkoj sceni i utvrđivanju etničkih linija podjele, šansa da se ugrabi neka voćka sa "niskih grana" vizne liberalizacije nije ohrabrla bosanske vlasti da naprave ozbiljnije reformske napore u relativno kratkom roku.

U posljednjih 20 godina članstvo u EU se pokazalo kao neprocjenjivo oruđe za stabilizaciju, demokratizaciju i modernizaciju zapadnog Balkana. Sada je red na lidera u regionu da prevaziđu preostale prepreke, prije svega nesuglasnice između vlada u Beogradu i Prištini. EU je ponudila da igra ulogu medijatora: očekujemo od obje strane da iskorise ovu šansu i naprave nekoliko koraka naprijed ka članstvu u evropskoj porodici kojoj sve države Balkana suštinski pripadaju.

Sposobnost EU da prevaziđe "zamor od proširenja" i ispuni svoje obaveze prema regionu takođe zavisi od podrške javnosti, i zato ne treba žaliti truda da se građanima Evrope predstave sve političke i ekonomске prednosti pristupanja zemalja zapadnog Balkana Evropskoj uniji.

Autor je ministar inostranih poslova Italije – Izvor: Europe's World, 2010

ŠTO CRNA GORA NA PUTU KA EU TREBA DA URADI KADA JE RIJEČ O PRAVIMA LGBT POPULACIJE

Brak nije samo za heteroseksualce

Na putu ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji Crna Gora će morati da

Piše: Tanja Pavićević

otvori pitanje prava LGBT populacije (lezbejke, gejevi, biseksualci i transeksualci) o kojima se tek nedavno počelo glasno govoriti i to izgleda samo zahvaljujući homofobičnim izjavama ministra za ljudska i manjinska prava **Ferhata Dinoše**.

Stručnjaci ukazuju da će Crna Gora morati da primjeni Zakon o rodnoj ravnopravnosti i Zakon o zabrani diskriminacije, čija je primjena povjerena Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, kao i da zakonski reguliše pitanje zajednice istopolnih parova za koje je očekivati da će

izazvati veliku polemiku. Najteži zadatak koji čeka crnogorske institucije, ipak, je promjena svijesti.

Pomoćnik ministra za ljudska i manjinska prava **Sabahudin Delić** nedavno je priznao da je, kada je u pitanju LGBT populacija, Crna Gora tek na početku.

"To pitanje nije ni politički niti institucionalno pozicionirano u crnogorskem društvu. Svijest crnogorskih građana, nažalost, po tom pitanju nije makla s mesta i resorno ministarstvo, i društvo uopšte, čeka i te kakav posao kada je u pitanju položaj LGBT populacije", kazao je Delić.

Član Evropske komisije za prava seksualne orijentacije za Crnu Goru (ECSOL) i profesor evropskog prava na Fakultetu za državne i evropske studije u Podgorici dr. **Jovan Kojičić** ocjenjuje da zakonski okvir u Crnoj Gori koji tretira pitanje LGBT popu-

lacijske nije dovoljan.

"Nema programa, niti strategija u odnosu na seksualne manjine. Nema još ni slučajeva pred sudom, ne sankcionije se govor mržnje", naveo je Kojičić u razgovoru za *Evropski puls*.

Po njegovom mišljenju, iako crnogorski Ustav proklamuje jednakost za sve i zabranjuje diskriminaciju osoba u odnosu na bilo koje lično svojstvo, u Crnoj Gori ne postoji zakon o registrovanom partnerstvu, koji bi homoseksualnim osobama pružio da uživaju prava koja proističu iz braka ili vanbračne zajednice.

"Član 12. Porodičnog zakona Crne Gore definije vanbračnu zajednicu kao zajednicu života muškarca i žene koja traje duže. U pogledu prava na međusobno izdržavanje i druge imovinsko-pravne odnose crnogorski porodični zakon izjed-

PRIMJERI IZ EU

Za sada pet evropskih zemalja (Belgija, Holandija, Norveška, Španija i Švedska) priznaju istopolne brakove, a prava gej supružnika (uključujući i roditeljska) izjednacavaju sa heteroseksualnim.

Francuska, Velika Britanija, Italija, Češka, Mađarska, Portugal, te Hrvatska priznaju vanbračne gej zajednice, ali im ne daju ista prava kakva imaju i njihovi heteroseksualni pandami.

Jovan Kojičić

načava vanbračnu zajednicu sa bračnom. Ovo ima za posljedicu da istopolnim parovima nije dozvoljeno da uživaju bilo koje pravo koje proističe iz braka ili vanbračne zajednice. Shodno tome, istopolne zajednice nemaju pravno definisan status, niti imaju mogućnost da registriraju istopolno partnerstvo. One su stavljenе u nepovoljniji i pravno nezaštićen položaj u odnosu na vanbračnu zajednicu", tvrdi Kojičić.

To, po njegovom mišljenju, jasno ukazuje na postojanje diskriminatorskog odnosa i postojanje razlike u tretmanu prema ljudima zbog njihove seksualne orijentacije.

U odnosu na LGBT populaciju, ocjenjuje Kojičić, još uvijek se ne osjećaju efekti postojećeg prava u knjigama.

"Institucije društva i specifična tijela za primjenu prava ne koriste

raspoložive pravne mehanizme da zaštite LGBT osobe od diskriminaci-

je ili nasilja. Tako na primjer, govor mržnje gotovo uvijek biva "neprimijećen" i nekažnjen, izražavanje negativnih stavova prema seksualnim manjinama kao u slučaju ministra Dinoše, takođe, nije bilo osnov za bilo kakvu odgovornost, počinioći nasilja prema LGBT osobama rijetko bivaju pronađeni i kažnjeni", dodaje Kojičić.

Prema njegovim riječima, od Crne Gore se očekuje poštovanje Lisabonskog ugovora, kojim se traži poštovanje vrijednosti na kojima počiva EU, kao što su poštovanje ljudskog dostojanstva, sloboda, demokratija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava, te prava seksualnih manjina.

Kojičić upozorava da zemlja kandidat može pristupiti EU jedino ako ispuní sve kriterijume, te da politika proširenja zavisi prije svega od kapaciteta države da preuzme obaveze iz članstva u skladu sa osnovnim principima na kojima počiva EU, uključujući i Kopenhaške kriterijume.

"Ljudska prava i pitanja kao što su diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta

ZBOG MRŽNJE 14 MJESECI ZATVORA

Lukač-Koritnik je podsjetila da je 2006. Hrvatski sabor raspravljaо о Prijedlogu Zakona o registrovanom partnerstvu jer su predlagачi smatrali da Zakon o istopolnim zajednicama ne riješava u praksi pitanje diskriminacije istopolnih partnera/ica u području nasljedivanja, zdravstvene zaštite, penzijskog osiguranja, socijalne zaštite...

"Na Odboru za ravnopravnost polova podržala sam ovaj prijedlog uvezši u obzir sve razloge predlagачa i nevladinih organizacija koje su zagovarale donošenje ovog zakona. No, prvenstveno sam naglasila da je 2006. Evropski parlament usvojio Rezoluciju o homofobiji u Evropi koja zahtijeva od zemalja članica usvajanje zakonodavstva kojim se eliminiše diskriminacija zbog homoseksualne orijentacije. Međutim, prijedlog zakona nije usvojen", kaže Lukač-Koritnik.

Iako ovaj zakon nije usvojen, podsjetila je ona, Hrvatski sabor je iste godine usvojio Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona u koji je po prvi puta ušla definicija zločina iz mržnje kao krivičnog djela, a seksualna orijentacija je uključena kao jedan od osnova po kojem je moguće izvršiti zločin iz mržnje.

"Podržala sam prijedlog da u Krivični zakon uđe zločin iz mržnje kao krivično djelo jer smatram da je to značajan doprinos anti-diskriminacijskom zakonodavstvu u Hrvatskoj. Prva osoba kažnjena prema odredbi o zločinu iz mržnje bila je osoba koja je za vrijeme održavanja Parade ponosa 2007. zaprijetila povorci bacanjem molotovljevog koktela. Osuđen je na 14 mjeseci zatvora i 14 mjeseci obavezognog psihijatrijskog liječenja", kazala je Lukač-Koritnik.

Gordana Lukač Koritnik

predstavljaju važne oblasti unutar ovih kriterijuma, i to su, pored ostalih, uslovi koje Crna Gora mora ispuniti", pojašnjava Kojičić.

On je naveo da se članom 6. Ugovora iz Maastrichta, koji se oslanja na Povelju o osnovnim pravima EU i čini je zakonski obaveznom, ističe privrženost Unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te da član 3. obavezuje državu članicu "da se bori protiv socijalne isključenosti i diskriminacije", dok član 21. Povelje o osnovnim pravima EU zabranjuje diskriminaciju po bilo kojem osnovu, eksplicitno uključujući i seksualnu orijentaciju.

Kojičić napominje da Crna Gora mora slijediti put koji su zemlje EU već prešle, te navodi primjer Hrvatske koja je do sada, osim što je uvela održavanje Parade ponosa, regulisala i pravni okvir donošenjem Zakona o ravnopravnosti polova, Zakona o suzbijanju diskriminacije i Zakona o istopolnim zajednicama. "Crna Gora treba da osigura i obavezu da

promjena pola uključuje pokrivanje medicinskih troškova od strane osiguranja, a kod ispunjavanja uslova u pogledu Zakona o istopolnim zajednicama, Crna Gora, kao država koja je već na dobrom putu da postane dio EU, mora da izradi i obuhvatniji zakon, poput onog koji

je Hrvatska već usvojila", tvrdi Kojičić.

Hrvatska pravobraniteljica za ravnopravnost polova **Gordana Lukač Koritnik**, koja je na čelu institucije koja bi se mogla porediti sa crnogorskom kancelarijom za ravnopravnost polova, ali koja je

ZAŠTITNIK NIJE NI POMENUO LGBT

Kojičić objašnjava da su mehanizmi formalne društvene kontrole u Crnoj Gori na "gotovo nepostojećem nivou", uz napomenu da institucija Ombudsmana, još od svog osnivanja u godišnjim izvještajima nijednom nije pomenula LGBT populaciju, a "kamoli da je istakla probleme sa kojima se ova populacija susreće".

"Čak nijesu ni upoznati sa problemima, vec čekaju inicijative nevladinih organizacija. Ukratko, postojeće stanje je takvo da su homoseksualne osobe marginalizovana i ugrožena grupa, visoko izložena napadima i nasilju, dok resorno ministarstvo nema podatke, nema istraživanja s tim u vezi, nema politiku, nema programe da se pomogne LGBT osobama, ne vodi kampanju za suzbijanje homofobije i diskriminacije, ne osuđuje govor mržnje koji se javlja u medijima itd", objašnjava Kojičić.

Za njega, resorno ministarstvo bi trebalo da radi na edukaciji stanovništva i da napravi plan akcija o suzbijanju homofobije u društvu, te da pomogne senzibilisanje državnih službenika u odnosu na LGBT problematiku.

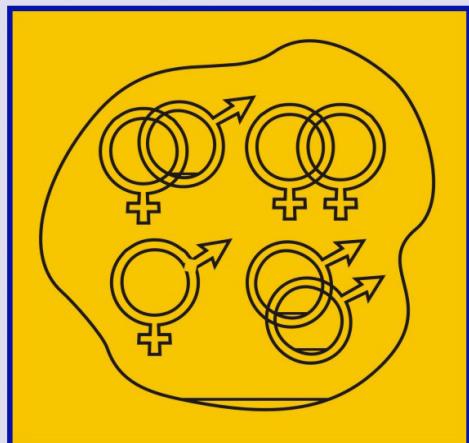
nezavisna od Vlade i koja ima mnogo više ingerencija, objašnjava da je donošenju Zakona o istopolnim zajednicama u njenoj državi prethodilo institucionalizovanje parade ponosa da bi se barem dijelom uticalo na homofobiju kod dijela stanovništva.

"Ono što smatram krajnje problematičnim je to što još uvijek preveliki broj ljudi kao temeljni razlog protivljenja paradi navodi argument da je seksualna orijentacija privatna stvar te da nema

potrebe da pripadnici/ce homoseksualne orijentacije paradiraju po ulicama. Takav stav nije u vezi sa stvarnošću, već samo izgovor kojim se prikrieva homofobija. I stoga je potpuno neprihvatljiv", kaže Lukač-Koritnik za *Evropski puls*.

Ona dodaje da je negiranje prava homoseksualnih osoba na okupljanje u javnom prostoru u stvari diskriminacija.

"Povorce ponosa su nastale iz potrebe i održavaju se upravo zbog toga što se želi skrenuti pažnja na

diskriminaciju i kršenje prava seksualnih manjina", mišljenja je Lukač-Koritnik.

Ona kaže da su u Hrvatskoj na snazi su tri osnovna zakona koja regulišu prava seksualnih manjina.

"Zakon o suzbijanju diskriminacije osigurava zaštitu i primjenu jednakosti kao najviše vrijednosti ustavnog poretku Hrvatske, te stvara pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštitu od diskriminacije, između ostalih osnova i na osnovi polne orijentacije, dok Zakon o istopolnim zajednicama uređuje istopolnu zajednicu i pravne učinke postojanja te zajednice", kaže ona.

Hrvatska pravobraniteljica za ravnopravnost polova objašnjava da istopolna zajednica, prema tamošnjem zakonu, predstavlja zajednicu dvije osobe istog pola koje nijesu u braku, vanbračnoj ili drugoj istopolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine.

"Pravni učinci postojanja istospolne zajednice su pravo na izdržavanje jednog od partnera/ice i pravo na sticanje i uređivanje međusobnih odnosa u vezi imovine, te pravo na uzajamno pomaganje", objašnjava Lukač-Koritnik.

Kao treći važan akt, ona je navela Zakon o ravnopravnosti polova koji zabranjuje diskriminaciju zbog seksualne orijentacije, te predviđa sankcije za kršenje odredbe o zabrani diskriminacije.

ZAŠTO NEMA JAVNO DEKLARISANIH PРИПАДНИКА LGBT ZAJEDNICE

Generalno, na nivou politika i crnogorskog društva u cjelini, ne posvećuje se dovoljna afirmativna pažnja položaju i pravima lica koja pripadaju LGBT populaciji, niti se preduzimaju značajnije mјere na kreiranju tolerantnijeg i sigurnijeg okružnja za njihov život, rad i djelovanje. U Crnoj Gori još uvijek nema pojedinaca i grupa koji su javno deklarisani kao pripadnici LGBT zajednice. U crnogorskom društvu jedino nezavisni intelektualci, dio medija i NVO preduzimaju napore da unaprijede svijest o pravima seksualnih manjina i toleranciju prema pripadnicima LGBT populacije – naveo je u razgovoru za *Evropski puls* istraživač kršenja ljudskih prava mr Aleksandar Saša Zeković.

On smatra da su državne institucije te koje treba da sankcionišu svakog ko širi, zagovara ili podstrekava netrpeljivost, mržnju, nasilje ili diskriminaciju i upućuje javne prijetnje bez obzira da li je to saopšteno u medijima, socijalnim mrežama, školskim ustanovama i da pruže punu podršku i zaštitu onima koji ih promovišu. "Imam utisak da su odredene strukture u zemlji zainteresovane da LGBT prava drže u fokusu prije svega kako bi pažnju javnosti odvratile od socijalne sfere i podstakli netrpeljivost i nesolidarnost drugih društvenih grupa prema LGBT populaciji", kazao je Zeković.

On cijeni da Crna Gora značajnu pažnju posvećuje unaprijeđenju poštovanja i zaštite ljudskih i manjinskih prava i razvoju odgovarajućih institucija i mehanizama, te da se, uz odredene rezerve i izuzetke, može zaključiti da je razvijena solidna mreža zakona i institucija u oblasti ljudskih i manjinskih prava i anti-diskriminacije.

"Ključni problem jeste primjena zakona i funkcionisanje državnih institucija od kojih svi segmenti društva očekuju da transparentno i efikasno služe potrebama građana", rekao je Zeković.

On tvrdi da praksa ukazuje da je u cilju djelotvornije zaštite ljudskih prava i inkluzije svih društvenih i socijalnih grupa, posebno LGBT osoba, važno podstati primjenu ustavnih rješenja o ljudskim pravima, "dosljedno i bez, posebno političkih, izuzetaka primjenjivati nedavno usvojeni Zakon o zabrani diskriminacije i pristupiti donošenju Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je neophodan zemljama u tranziciji i društвima sa izraženom stopom siromaštva".

ZAŠTO EU NEĆE DATI CRNOJ GORI DATUM OTPOČINJANJA PREGOVORA SA EU

Neće da im se ponovi Bugarska ili Rumunija

Sa jednog od sve češćih skupova o integraciji zapadnog Balkana u

Piše: Neđeljko Rudović

Evropsku uniju, održanom nedavno u Bratislavi, poslata je jasna poruka zemljama bivše Jugoslavije i Albaniji: "Ne smijemo dozvoliti da imamo slabe članice EU. Izvukli smo pouke iz 2007. (ulazak nedovoljno spremnih Bugarske i Rumunije) i toga više biti neće".

S obzirom da su to bile riječi njemačkog diplomata, potvridle su se teze da Berlin predvodi stare članice EU koje nijesu suviše entuzijastične u vezi daljeg proširenja EU. Nije da će Njemačka zaustaviti proširenje, već će procedure pridruživanja biti mnogo složenije nego za Bugarsku i Rumuniju, uslovi oštiri i zadatak za Crnu Goru i ostale zemlje zapadnog Balkana daleko teži.

Pošto je Njemci, uz koje su i Francuzi, teško ubijediti u suprotno bez dobrih argumenata, koji će se prije svega ogledati u sprovođenju istinskih reformi, a ne u njihovom simuliranju, crnogorska Vlada bi, umjesto povremenih žalopojki da će to uticati na pad popularnosti EU u regionu i usporiti reforme, mogla da razmisli o sasvim novom pristupu. Na primjer, da posluša sugestiju jednog od direktora brojnih generalnih direktorata u Evropskoj komisiji (EK): "Reforme nijesu ustu-

pak Uniji, nego usluga sebi. Zemlje Balkana treba da ih ubrzaju i tako povećaju svoje šanse za pridruživanje".

Drugim riječima, napravite funkcionalnu državu u kojoj će postojati vladavina prava, slobodna tržišna utakmica, održiva ekonomija, nezavisno sudstvo i ne brinite – niko u EU neće imati ništa protiv da vas primi u svoje okrilje. Ovaj predstavnik EK je, na skupu u Bratislavi, upozorio da je lopta u dvorištu zemalja Balkana i da se "oni ne mogu praviti da se reformišu, a mi da im vjerujemo", naglašavajući da "zamor od proširenja" ne smije biti izgovor za odlaganje reformi.

S druge strane, nesporno je da EU postaje sve manje primamljiva

Ako članice EU podrže otvaranje pregovora sa Crnom Gorom u toku sljedeće godine, to će biti veoma moćan signal za ostale zemlje zapadnog Balkana, jer će pokazati da je proces proširenja EU i dalje živ. Ako se to ne desi, to će biti veoma loš signal i dokaz daje proces proširenja EU u krizi

ukoliko ne poštuje obećanje o evropskoj perspektivi zapadnog Balkana. Da ne bi bilo da to obećanje postoji samo na papiru, novembar bi mogao biti mjesec lijepih vijesti za Crnu Goru, uz koje će ići i spisak komplikovanih zadataka.

Tako je već izvjesno da će EK pozitivno ocijeniti spremnost Crne Gore da postane kandidatkinja za članstvo u EU, dok će Savjet EU vjerovatno dati Crnoj Gori status kandidata u decembru. Pošto ne može sve odjednom, otvaranje pristupnih pregovora će biti odloženo zbog korupcije i slabih demokratskih reformi. Tehnički, zapravo će početak pregovora biti vjerovatno uslovjen ispunjavanjem precizno određenih zadataka i u precizno

utvrđenom roku. Glavni zadatak bi trebalo da bude – jasni rezultati u borbi protiv kriminala i korupcije, te dokazi da je crnogorsko pravosuđe imuno na uticaje iz politike i drugih centara moći.

U slučaju da to Vlada ozbiljno shvati i ozbiljno se posveti preporukama iz Brisela, nije nerealno da sljedeće godine Crna Gora dobije datum početka pregovora o članstvu. Tim prije što EU želi da nagradi Srbiju za kooperativan odnos prema Kosovu i što se očekuje njeno ubrzano pristupanje Uniji. A Brisel bi teško mogao pogurati Srbiju, a Crnu Goru zaboraviti.

Integracioni proces za sada stoji u Makedoniji i Albaniji, pošto se očekuje da EK odbije da Albaniji za

sada da status kandidata.

Gerald Knaus, predsjednik Evropske inicijative za stabilnost (ESI), smatra da će Crna Gora biti veliki test za EU: "Zato što Crna Gora može sada da dobije kandidatski status i datum početka pregovora o članstvu u EU. Ali, politički će vjerovatno biti nekog odlaganja. Ako to odlaganje nije previše dugo, to nije problem. Ako članice EU podrže otvaranje pregovora sa Crnom Gorom u toku sljedeće godine, to će biti veoma moćan signal za ostale zemlje zapadnog Balkana jer će pokazati da je proces proširenja EU i dalje živ. Ako se to ne desi, to će biti veoma loš signal i dokaz da je proces proširenja EU u krizi".

ZAMJENIK PREDSJEDAVAJUĆEG DELEGACIJE EVROPSKOG PARLAMENTA ZA SARADNNU SA ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE JELKO KACIN

Normalno je da ima uslova, ako postoje manjkavosti

Zamjenik predsjedavajućeg Delegacije Evropskog parlamenta za saradnju sa zemljama Jugoistočne Evrope **Jelko Kacin** odbacio je mogućnost da bi Evropska unija mogla primijeniti, u budućnosti, umjesto principa regate, princip karavana, što bi značilo da bi Crna Gora pregovore sa EU mogla početi istovremeno kada i neke druge države zapadnog Balkana.

Kacin je naveo da se ne može unaprijed predvidjeti kojom će brzinom neka država ići ka EU i da je zbog toga "preuranjeno" govoriti o pakovanju određenih država zapadnog Balkana.

Crnogorski zvaničnici najavili su da će Crna Gora dobiti pozitivno Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu za članstvo i da će kasnije Savjet EU dati status kandidata, ali ne i datum otpočinjanja pregovora. Čini se izvjesnim da Albanija sada neće dobiti pozitivno Mišljenje i da

Jelko Kacin

će na ponovni ispit izaći krajem sljedeće godine, za kada je i evropski komesar za proširenje **Štefan File** najavio mogućnost da će Komisija dati mišljenje o zahtjevu Srbije. To otvara prostor za ocjene da će i

Crna Gora sačekati kraj sljedeće godine da bi dobila datum pregovora jer dio članica EU preferira princip karavana. Treba dodati i da je izvjesno da ni Makedonija uskoro neće dobiti datum pregovora zbog spora sa Grčkom oko imena.

Kacin je, u razgovoru za *Evropski puls*, podsjetio da je EU do sada prema državama zapadnog Balkana primjenjivala princip regate na osnovu koje se napredak svake zemlje ocjenjivaо pojedinačno.

"To važi i za Crnu Goru, i za Srbiju i za svaku drugu zemlju. Političke elite država moraju napraviti procjenu koliko brže i koliko duboke promjene mogu ostvariti u dogledno vrijeme. Zato neke zemlje idu brže ka EU, a nekim treba više vremena, i zato

EU NE PREGOVARA SA ĐUKANOVIĆEM

- Londonski Centar za istraživanje, u nedavno objavljenoj analizi, iznosi tezu da je moguće da EU neće dati datum pregovora Crnoj Gori, dok se premjer Milo Đukanović ne povuče. Što mislite o tome?

Ja mislim da su to zlonamjerne špekulacije. Pregovori će se voditi sa Crnom Gorom, a ne sa bilo kim pojedinačno. Takođe, odavno je najavljeno ko će preuzeti Vladu Crne Gore.

Mislim da su ovakve špekulacije, koje se veoma često ponavljaju i nekako idu u spiralu, u ovom momentu svakako nepotrebne.

jednostavno unaprijed ne može da dođe do pakovanja država", rekao je Kacin.

On je, dodatno, uputio na slučaj Hrvatske u kojoj se odavno raspravljal o tome kada bi ta država mogla i morala završiti pregovore sa Unijom.

"Bilo je rečeno 2009, pa 2010, a sada su svi postali pažljiviji i obazriviji i niko ne želi više rizikovati i unaprijed najavljavati kada će Hrvatska završiti pregovore. Poglavlje pravosuđa je veoma delikatno, sveobuhvatno i, kao što se desilo u slučaju Hrvatske, može se dogoditi da pregovori o nekom poglavlju traju duže i to u svakoj pojedinoj državi zemlji kandidatkinji. Zato mislim da se o paketima ne može govoriti", rekao je Kacin.

• Da li mislite da je dobro za Crnu Goru, ili bilo koju državu kandidata, da datum pregovora bude uslovjen?

Preporučio bih da se sačeka Mišljenje Evropske komisije, a onda kasnije i odluka šefova država i Vlada koji odlučuju da li će neka država dobiti status kandidata i kada počinju pregovori.

Mi smo prije pet godina dobili tri zemlje kandidatkinje od kojih su dvije relativno brzo počele pregov-

ore, dok jedna od njih do danas nije riješila problem imena svoje države sa susjedom. Sa Islandom su pregovori otvoreni bez uslova, iako je svima jasno da će na kraju građani Islanda, ako se uspješno

Sa Islandom su pregovori otvoreni bez uslova, iako je svima jasno da će na kraju građani Islanda, ako se uspješno završe pregovori, morati sve to da potvrde na referendumu čiji ishod nije unaprijed poznat

završe pregovori, morati sve to da potvrde na referendumu čiji ishod nije unaprijed poznat.

• Da li je u toku posljednja dva proširenja Unije bilo koja država dobila uslove za dobijanje datuma pregovora?

Pogledajte slučajeve Rumunije i Bugarske, koliko je tu bilo uslovljavanja. To sve, međutim, zavisi od svake države ponaosob.

Ja, svakako, ne bih želio unaprijed u slučaju Crne Gore raspravljati o bilo kakvim uslovima i preporučio bih da sačekamo nekoliko dana kada će biti mnogo toga jasnije.

• Da li to priželjkujete da Crna Gora dobije datum pregovora bez uslovljavanja?

Prvo treba vidjeti kakav će biti izvještaj Evropske komisije i koji su to kritični elementi u samom

izvještaju. Ako negdje bude manjkavosti, onda je sasvim normalno da se postave rokovi do kad to treba ispraviti.

• Crnogorski zvaničnici očekuju da uslovi i rokovi do kada

Sa Islandom su pregovori otvoreni bez uslova, iako je svima jasno da će na kraju građani Islanda, ako se uspješno završe pregovori, morati sve to da potvrde na referendumu čiji ishod nije unaprijed poznat

moraju biti ispunjeni moraju biti precizno definisani. Da li to očekujete od Komisije i Savjeta EU?

Ja predstavljam Evropski parlament kao potpredsjednik delegacije za odnose sa državama jugoistočne Europe koji uključuju i Crnu Goru. Ne bih sebi dao za pravo da unaprijed dijelim mišljenje o izvještaju jednog samostalnog organa koji se zove Evropska komisija. Jednostavno nijesam nadležan za to.

• Da li mislite da će nedavno potpisani Sporazum o izručenju između Srbije i Crne Gore imati uticaja na odluku Komisije o Crnoj Gori?

Nijesam još nije vidio sadržinu tog dokumenta, ali bih napomenuo da je od krucijalne važnosti da je Sporazumom obuhvaćeno izručenje optuženih za ratne zločine. Evropska komisija imala je velike primjedbe na sporazum koji je postignut između Srbije i Hrvatske jer nije uključivao izručivanje optuženih za ratne zločine.

U posljednjim usaglašenom mišljenju Evropske komisije još nije uvršteno da su Crna Gora i Srbija potpisale Sporazum o izručenju. Krajnji rok da se u Mišljenju prepozna i potpisivanje Sporazuma o izručenju je istekao, ali ipak očekujem da će zaključivanje tog sporazuma, u posljednjem momentu, biti tretirano u mišljenju o Crnoj Gori.

V. ŽUGIĆ

NE RAZUMIJEM NEKE VAŠE POSLANIKE

• Nakon nedavne sjednice Parlamentarnog Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Crne Gore i EU, na kojoj ste učestvovali, u Crnoj Gori je bilo dosta polemike o tome što je zapravo u Briselu razgovarano. Što mislite o tome?

Zaključci tog zasjedanja su usvojeni konzensualno i o tome što je usvojeno konzensualno, za što su glasali svi predstavnici vlasti i opozicije, ne mogu biti oprečna pitanja.

Ja taj pristup jednostavno ne razumijem. Mogu neki misliti da se mogu predomisliti, mogu neki izvoditi tzv. bitke za naknadnu interpretaciju, ali to jednostavno nije na nivou člana Skupštine Crne Gore. Još je manje na nivou čovjeka koji ubuduće treba da podupire svoju zemlju na putu ka i u EU.

DRUGI USPON – INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA I POKORAVANJE SVIJETA

Dugi vijek

Postoji više desetina definicija za naciju, ali nijedna nije toliko sveobuhvatna da odredi svaku naciju na planeti. U

Priredio: Miloš Vukanović

suštini, nacija je grupa ljudi koja dijeli zajedničku istoriju, kulturu, jezik (po nekim vjeru) i etničko porijeklo, često posjeđujući ili tražeći sopstvenu državu. Razvoj i nastanak nacija je blisko povezan sa razvojem modernih industrijskih država i nacionalističkih pokreta u Evropi tokom 18. i 19. vijeka.

Proučavajući nastanak evropskih nacija može se zaključiti da većina njihovog stanovništva nema zajedničku istoriju i kulturu, a da im je jezik kojim sada govore nametnula standardizacija sa vrha vlasti. Većina današnjih evropskih nacija nastala je u vremenu poslije Francuske revolucije 1789., mada postoje neke koje su se formirale i prije toga.

Tokom srednjeg vijeka, ljudi su svoju pripadnost izražavali kroz lojalnost nekom monarhu, gradu ili vjeri. Tako su stanovnici Bavarije ili Savoje govorili da dolaze iz tih kraljevina, a tek će poslije renesanse, početi da dodaju da su Njemci ili Italijani zbog povezanosti jezika tih prostora. U Osmanskem carstvu stanovali su narodi koje je, do prije par vijekova, živjelo zajedno ili ratovalo među sobom se podijelilo po vjerskoj pripadnosti. Poljaci su svoju različitost od Rusa potencirali time što su oni katolici, a Rusi pravoslavci.

Nacije na zapadu Evrope, zbog većeg nivoa kulturnog i tehnološkog napretka, kao i

oformljenosti svog nacionalnog prostora su se prije formirale nego na istoku, i gdje je, sama inteligencija bila u nemogućnosti da svoja nacionalna osjećanja ojača i proširi na svoje sunarodnike.

Englezi su narod nastao miješanjem Kelta, germanskih plemena Angla, Sasa i Jita, kao i skandinavskih Normana. Smatra se da su prvi oformili nacionalni osjećaj. Naime, teritorija engleskog kralja na kojem je kompletno stanovništvo govorilo istim jezikom smatralo se Englezima. Britanska nacija nije se adekvatno razvila jer uporedno sa engleskim razvili su se i ostali narodi. Škoti i Velšani (keltskog porijekla) imaju svoje posebne narodne osjećaje, tako da će pripadnici sva tri naroda za sebe precizno reći kojem pripadaju, ali će

Jedna od velikih prekretnica u istoriji nacionalnih pokreta bila je Revolucija 1848. U roku od par mjeseci, izbilo je niz socijalnih pobuna širom Starog kontinenta koji su se kao bujica proširili iz Pariza do Bukurešte. Nemiri su, pretežno, bili izazvani ekonomskim razlozima, ali su nacionalisti to iskoristili i niz naroda je proglašeno svoje rezolucije koristeći se nestabilnosti. Iako će revolucija brzo biti ugušena, posljedice buđenja nacionalnih pokreta izmijeniće izgled Evrope

kao svoju državu, uglavnom, navesti Veliku Britaniju.

Francuska je imala teži razvoj, ali jačanjem centralne vlasti i protjerivanjem Engleza preko Lamanša i Njemaca preko Rajne konsolidovala je svoje granice.

Narod nastao miješanjem romanizovanih Gala i germanskih Franaka, u kojoj su postojale tolike jezičke razlike da je stanovnik juga teško mogao da razumije onog sa sjevera, ostvario je svoje nacionalno utemeljenje standardizacijom jezika na teritoriji francuskog kralja.

Španci, narod koji je nastao miješanjem ibero-romanskog stanovništva, germanskih Vizigota i sjevernoafričkih Maora, i dan danas vuče posljedice odvojenog nastanka dvije glavne države Kastilje i Aragona (Katalonije). Skandinavske nacije su se razvile na temeljima kraljevina čije su granice nastale još u 12. vijeku, a nacije Beneluksa od gradova država koje nijesu uspjеле Francusku ili Njemačku da prisvoje. Nizozemska je nastala na protestantsko-katoličkoj buni protiv Španaca u 16. vijeku. Belgija će se odvojiti od Nizozemske na vjerskoj osnovi u 19. vijeku. Belgiju čine dva dominantna naroda – Flamanci i Valonci – pretežno katoličke profilacije, dok je narod Nizozemske, tokom 400 godina, na temelju specifičnosti jezika i protestantske religije

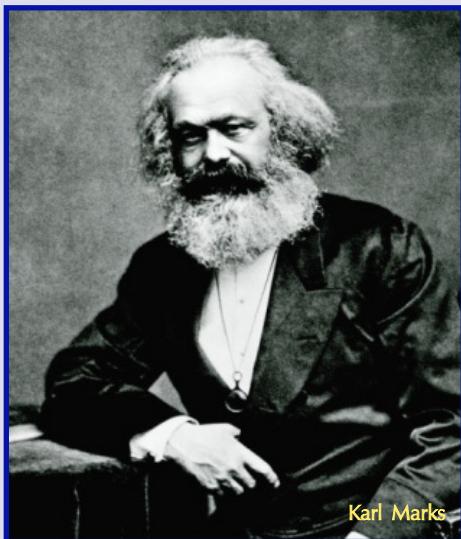
razvio poseban naziv za sebe – the Dutch. Rusi predstavljaju savez raznih slovenskih plemena, a svoj nacionalizam su razvili na jakom slovenskom osjećaju, standardizovanom jeziku i pravoslavnoj crkvi početkom 19. vijeka.

Njemački narodi su imali svijest o zajedništvu – zajednička mitologija i jezik održavali su svijest o njemačkim zemljama, ali nepostojanje jedinstvene države, razgradnja Svetog Njemačkog Carstva (u kojоj je bilo i priličan broj drugih naroda), kao i vjerski sukobi, odložili su formiranje nacionalnih osjećanja. U vremenu kad je počela da se javlja želja za jedinstvenom nacijom Njemačka je bila podijeljena na više stotina malih država

i dvije dominantne sile Pruska (Berlin) i Austrija (Beč). Standardizacijom jezika, potiskivanjem uticaja Austrije, i konačno pravljenjem saveza uslijed rata sa Francuskom (strah od Gala!), došlo je do ujedinjenja 1871. pod Bizmarkovom Pruskom. Austrija je nastavila da živi unutar svoga carstva i iako nikad neće negirati svoj njemački jezik i njemački etnicitet, nastaviće da postoji kao posebna nacija.

Pijemonte je potegao za ujedinjenjem Italije uz pomoć unionističkih snaga na Apeninma. Ujedinjujući sjevernoitalijanske gradove države sa Kraljevinom Dviju Sicilija na jugu, Papском državom u centru i otimanjem Venecije i okoline od Austrije, 1870. oformljena je kraljevina Italija sa standrizovanim dijalektom Toskane koji je tada govorilo samo oko par procenata stanovništva.

Jedna od velikih prekretnica u istoriji nacionalnih pokreta bila je Revolucija

Karl Marks

loških sredstava pokušali da rašire znanje o nacionalnoj pripadnosti među svojim potčinjenim sunarodnicima. U Osmanskem carstvu, situacija je bila drugačija.

Većina današnjih evropskih nacija nastala je u vremenu poslije Francuske revolucije 1789.

1848. U roku od par mjeseci izbilo je niz socijalnih pobuna širom Starog kontinenta koji su se kao bujica proširili iz Pariza do Bukurešte. Nemiri su pretežno bili izazvani ekonomskim razlozima, ali su nacionalisti to iskoristili i brojni narodi su proglašeni svoje rezolucije koristeći se nestabilnosti. Iako će revolucija brzo biti ugušena, posljedice budjenja nacionalnih pokreta izmijenile će izgled Evrope.

Najkomplikovаниji, najdinamičniji i najteži nacionalni uspon imali su narodi u Austro-Ugarskom, Osmanskom i Ruskom Carstvu. Ta carstva su, unutar svojih granica, imali na desetine naroda koji su svoje nacionalne pokrete oformili pod stalnim pritiskom centralne vlasti. Ove carevine su često zabranjivale svojim podanicima da stampaju novine, drže predavanja u školama, formiraju svoje nacionalne organizacije ili pak ističu svoje simbole, sve u cilju tih asimilacije. Mađari, koji su bili najbrojnija nacija u Habsburškoj monarhiji, mogli su tek ustankom da ostvare svoja nacionalna prava i natjeraju Beč na proglašenje Austro-Ugarske 1867.

Česi, Slovaci, Poljaci, Srbi, Hrvati, Baltički narodi i mnogi drugi su razvijali svoje nacionalne pokrete u Austro-Ugarskoj i Rusiji na temelju svoje etničke i jezičke posebnosti. Nosioci ovog pokreta su bili bogati trgovci, privrednici i inteligencija koji su izučavanjem svoje prošlosti i korišćenjem savremenih tehnolo-

Nepodošljivo stanje je mnoge narode nötjerovalo da svoje nacionalne programe formira u žaru borbe za nezavisnost. Tako su se pobunili prvo Crnogorci, pa Grci, Srbici, Rumuni i Bugari.

Uz nacionalizam, Evropom 19. vijeka su strujale razne ideologije. Do 1905. sve evropske države su proglašile Ustav, dale prava građanima i obećavale borbu za nacionalne interese. Ipak, u mnogim državama i pored prava glasa, carevi i moćna buržoazija su i dalje vodili glavnu riječ, a pored skupština i raznih vlada,

Do 1905. sve evropske države proglašile Ustav, dale prava građanima i obećavale borbu za nacionalne interese. Međutim, u mnogim državama i pored prava glasa, carevi i moćna buržoazija su i dalje vodili glavnu riječ, Rusija i Austro-Ugarska nijesu daleko odmakle od absolutizma

Rusija i Austro-Ugarska nijesu daleko odmakle od absolutizma. Njemačko carstvo uvijek tražeći načina da proširi svoju moć brzo se naoružavalo, gušeći socijalna potraživanja i dalje držeći imovinski cenzus pri glasanju. Jedino su Britanija, Francuska i zemlje Beneluksa bile istinske demokratije, dok su većina ostalih bile monarhije gdje su suvereni imali manji ili veći stepen absolutne vlasti. U takvoj Evropi, razvile su se ideologije koje su uticali na nacionalno kosolidovanje.

Između brojnih političkih ideologija pojavila se jedna, čiji osnivači vjerovatno

nijesu ni sanjali, kakav će uticaj imati na tok evropske i svjetske istorije. Komunizam je socijalna struktura, u kojoj su klase ukinute a imovina je stavljena pod zajedničko vlasništvo, kao i politička filozofija i socijalni pokret koji imaju za cilj uspostavljanja takvog društva. **Karl Marks** je iznio da će komunizam biti konačna faza društvenog razvoja, koja će biti ostvarena kroz revoluciju proletarijata. Po objavljanju Komunističkog manifesta 1848, ova ideologija se počela širiti među radnicima zapadne Evrope. Par godina poslije Manifesta održana je prva konferencija komunista i to u Londonu, na kojoj su učestvovati komunisti iz skoro svih zapadnoevropskih država. Ipak, komunizam nikad neće uspijeti da postane dominantna politička orientacija u nekoj od ovih država, iako će vremenom stići ogromnu popularnost. Međutim, naći će plodno tlo u Carskoj Rusiji u kojoj su se gomilali socijalni problemi. Postavši državna orientacija jedne takve sile, komunizam će uspijeti da se tokom 20. vijeka proširi na skoro trećinu površine zemljine kugle.

Stvaranjem nacionalnih pokreta i novih političkih ideologija već napukli sistem vlasti evropskih ustavnih monarhija bio je osuđen na propast iz više razloga. Ujedinjenjem Njemačke i Italije trenutna raspodjela moći je postala neodrživa, a desetine "okupiranih" nacija koji su sve jače i jače tražile svoja prava donjeće smrtnu presudu carstvima pod čijom rukom su se gušili. Komunizam i druge lijevo orijentisane političke filozofije stalno su se borile protiv socijalnih nepravdi koje im je nametala "nova aristokratija" u vidu

su proglašile Ustav, dale prava građanima i obećavale borbu za nacionalne interese. Međutim, u mnogim državama i pored prava glasa, carevi i moćna buržoazija su i dalje vodili glavnu riječ, Rusija i Austro-Ugarska nijesu daleko odmakle od absolutizma

unije stare vlasti i novih bogataša. Razlog zašto je takvo stanje u Evropi ostalo do 1918. može se naći u tome da je 19. vijek u vojnom smislu, makar u vojnom smislu, miran vijek. No, 19. vijek će dobiti svoj naziv "dugi vijek" zbog političkih, nacionalnih i socijalnih nemira koji su harali Evropom. Nemiri koji su se akumulirali ispod prividne stabilnosti i ravnoteže sile, nemiri koji će tako silovito izaći na površinu pucnjima u Sarajevu.

Autor je saradnik na programima u Centru za građansko obrazovanje (CGO)

Crveni tep i h

Piše: Brano Mandić

Bilo bi dobro da Anđelina Džoli, velika priateljica crnogorskog naroda ne klone duhom i snimi film kod nas, kad već u Bosni i Hercegovini miniraju njen kreativni impuls.

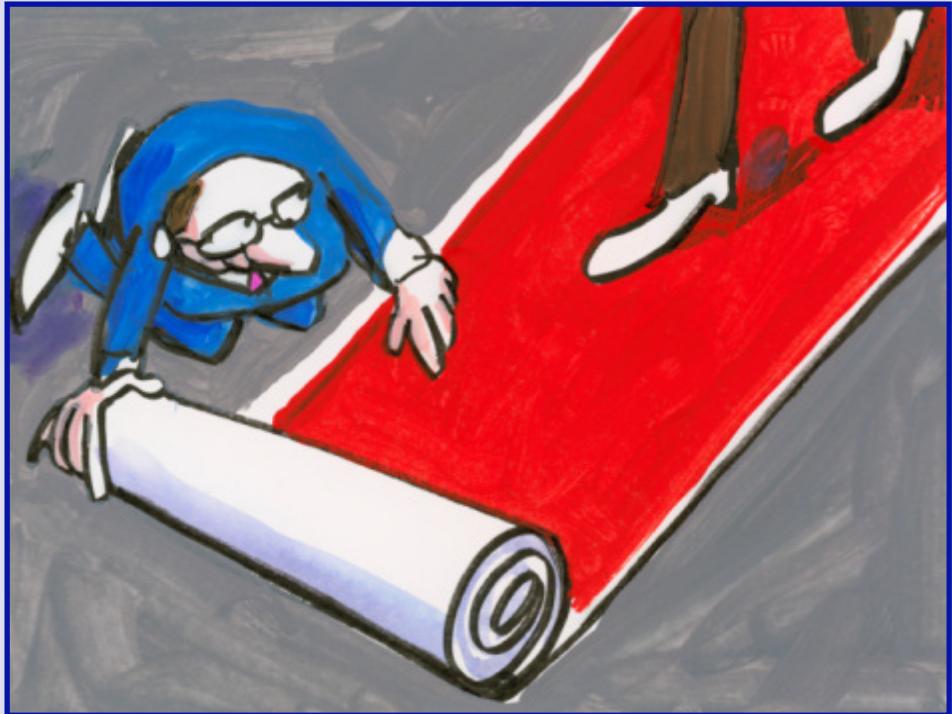
Kao što znamo, gospođa Džoli ima problema sa scenarijem, jer Bosanci prosto ne pristaju da im se rat do te mjere holivudizuje, pa da na velikom platnu neka muslimanka zavoli masnog četnika krvnika. To što je četnik masan i nikakav to smeta srpskog strani, ponosnoj na svoju ratnu etiku i vojni dril redovnog brijanja, garantovan priručnicima za niže oficire i redove.

Istina je da u umjetnosti ne važe politička pravila i da ratni film nije istorijska čitanka, ali obje zaraćene strane sa gnušanjem odbijaju da im se milostiva igra sa političkim programima, odnosno ukrade hipoteku na

Ipak, gospodin Žuvela je došao u Crnu Goru da komentariše naše unutrašnje političke prilike, pa je procijenio da se početkom devedesetih premijer jedne države baš i nije toliko pitao, nego mu je premijerska funkcija bila tek počasno zvanje što ga je zapalo milošću beogradskog dvora. Otvorio je hrabri Žuvela važno pitanje: treba li da insistiramo na istini staroj dvadeset godina ili se okrenemo budućoj saradnji, peglajući odgovornost glavnih figura, da se tako šahovski izrazimo (ako premijer nema nešto protiv)

istinu koju nazivaju bliskom nacionalnom istorijom.

Holivudska katarza Dejtonskog sporazuma se dogodila pod blagoslovom avijacije, tog provjerenog diplomatskog oruđa, ali danas nema lovca niti bombardera koji bi podupro vrle namjere filmske ekipe, programski zaklete na hepiend. Holivud još nema

Nije mala stvar! Dragovoljni branič drevnog grada Dubrovnika dođe na druženje kod premijera koji je gonio vojsku na njegovu kuću. Uzakala se veličina Kišove krilatice kojom je pravdao svoj dokumentaristički postupak, a koja glasi: "ne usuđujem se da izmišljam"

direktну logistiku Pentagona, a zna se da je diplomacija bez vojske kao orkestar bez instrumenata.

I tako, dok se u Bosni lome kočnjača oko velike produkcije, kod nas se uz minimalan budžet, stiglo do melodramе dostoјne da joj se sinopsis perorezom ureže na jedan od mostova

fikcije. Uzakala se veličina Kišove krilatice kojom je pravdao svoj dokumentaristički postupak, a koja glasi: "ne usuđujem se da izmišljam".

Stvarnost nas je opet iznenadila, a premijer zadao rebus svojim kritičarima: kako biti protiv pomirenja kada ga ne nudi namazani real-političar, nego čovjek koji je četiri godine sa puškom u ruci branio dom i porodicu.

Topla ljudska priča: vojnik se zove Žuvela, naučio je da pliva u Crnoj Gori, radio u "Zetatransu", volio gitaru i provod dok se nije zapucalo. Spustio je pušku posljednjeg dana rata i neko vrijeme ludio od mržnje prema vjeri istočno-pravoslavnoj. Ipak, kao razložan čovjek uspio je da se izvuče iz začaranog kruga mržnje i došao da svoje rane založi za pomirenje komšijskih naroda. Veličanstveno! Ko bio protiv toga, ili je lud ili kreten od formata onih koji su granatirali UNESCOve zidine stare Raguze.

Ipak, gospodin Žuvela je došao u Crnu Goru da komentariše naše unutrašnje političke prilike, pa je pro-

okruga Medison. Vade se bijele maramice ovih dana i šmrce dirljivi sekret, uzdišemo jedno veliko "huuuc...", na svakom koraku. Nije mala stvar! Dragovoljni branič drevnog grada Dubrovnika dođe na druženje kod premijera koji je gonio vojsku na njegovu kuću. Scenario je hrabriji od onog bosanskog, istina opet jača od

cijenio da se početkom devedesetih premijer jedne države baš i nije toliko pitao, nego mu je premijerska funkcija bila tek počasno zvanje što ga je zapalo milošću beogradskog dvora. Otvorio je hrabri Žuvela važno pitanje: treba li da insistiramo na istini staroj dvadeset godina ili se okrenemo budućoj saradnji, peglajući odgovornost glavnih figura, da se tako šahovski izrazimo (ako premijer nema nešto protiv).

Producija obmane tako ulazi u svoju završnu fazu, likom piona voljnog da zabravi.

Podsjetimo sada kako je proces dekriminalizacije dubrovačkog ratišta počeo.

Prvo je premijer otisao u Hrvatsku, pa ga nijesu pustili u Dubrovnik nego je iz Cavata odapeo džinovsko "izvini", kao melemnu Amorovu strijelu.

Onda je predsjednik obećao da ćemo platiti odštetu za sve krave i radare koje smo orobili. Onda je državna televizija snimila dokumentarni serijal u kojem je politička

Falio nam je živ prav čovjek koji će lično da istupi i abolira vođe. Pojavom gospodina Žuvele, producenti su dobili ono što im je falilo. Nama, koji se sjećamo premijerovog mladalačkog ratnog zanosa, usta su zapušena. Čovjek se promijenio do te mjere da ga žrtva poziva na druženje i prijateljstvo. Ako si protiv toga, znači da po-

takođe maškarada za prosti puk, ne može se osporiti velika važnost njegove poslete, tim prije što je čovjek smogao snage da pokaže raskoš svog oprosta u jednoj udarnoj televizijskoj emisiji.

Novac jeste važan za dobru produkciju, ali kapa se mora skinuti ovdašnjim ratnim huškačima. Godina-ma su postepeno i sračunato vodili kampanju ispiranja mozgova, kreativno stepenovali proces po neu-mitnoj logici žanra. San svakog gledaoca jeste da glavni negativac pokaže svoje ljudsko lice i opravda naše simpatije koje smo kriomice gajili prema njegovoj divljoj prirodi, čak i dok je motornom testerom

obradivao nejač po komšiluku.

Tačno, ljudi vole negativce jer su odlučni. Još više vole njihov prelazak na stranu dobra jer tako aboliraju naš pređašnji zanos kada smo se identifikovali sa zločinom. Sve se ovo možda doima previše teoretski, ali svoju potvrdu dobija u jednom banalnom mehanizmu: brojanju glasačkih listića u Crnoj Gori. Glasače odavno ne interesuje ko je vodio vojnu silu na Dubrovnik i politički od te priče niko više neće imati koristi. Još samo da se iznad Srđa ukaže andeosko lice svete Andeline i da od svega napravimo biznis, pandan gospi od Međugorja, te bratski podijelimo kolač sa komšijama. Istina je stvar dogovora, biografije su kompromisi, istorija je dogovor između dželata i žrtve. Dobrodošli u Holivud, lijepo se obucite i prošetajte crvenim tepihom. To je idealna staza na kojoj se tragovi krvi ne vide. Okolo su blicevi, pored je VIP loža. Treba samo stati u red za autogram i odabratи junaka koji vam se najviše sviđa. Crna Gora je davno izabrala, ljepšeg od Breda Pita.

Autor je novinar dnevnog lista "Vijesti"

Falio nam je živ prav čovjek koji će lično da istupi i abolira vođe. Pojavom gospodina Žuvele, producenti su dobili ono što im je falilo. Nama, koji se sjećamo premijerovog mladalačkog ratnog zanosa, usta su zapušena. Čovjek se promijenio do te mjere da ga žrtva poziva na druženje i prijateljstvo

odgovornost prečutana. Film je potpisao dobar režiser, repriziran je tri stotine puta i u njemu se vidi kako vojnici jurišaju kao muve bez glave, opijeni nekim tajanstvenim čuvtvom koje do kraja ne razumijemo, ali ga ipak osuđujemo. Odgovornost je na taj način postala kolektivna, vratili smo se u prošlost, sjetili se da su Crnogorci oduvijek bili ovcokradice voljne da upadnu na tuđe. Sve je to bilo sjajno režirano u Zagrebu i Podgorici, samo je falio bitan dramaturški element, fićeristima poznat kao CCC (Compe-ling Central Character).

državaš status qvo, odnosno želiš da ti narednih sto godina dubrovčani lome Šoferšajbne zbog registarskih tablica.

Zanimljivo je da se u cijelu priču opet uključuje gospođa Džoli. Sjetimo se da je prije nekoliko mjeseci na Strandunu, u srcu Dubrovnika, postavljena čudna instalacija. Milo Đukanović u društvu poznate starlete piće kaficu. Naravno da su to bile maškare, ali u medijskom svijetu koji zabavu i politiku tretira kao blizance, ubitačna poruka.

Iako se ispod glasa po čaršiji propisa konspirativa da je gospodar Žuvela potplaćen, da je njegova posjeta

JAVNO-PRIVATNA PARTNERSTVA U CRNOJ GORI

Lobiranja umjesto analiza

Mada saradnja između javnog i privatnog sektora u izgradnji infrastrukturnih objekata datira još iz 18. vijeka, svoju globalnu ekspanziju

Piše: Jovana Marović

ju i popularizaciju doživljava tokom poslednje dekade prošlog vijeka. Intenzivna interaktivna sprega između tehnički razvijenijeg privatnog sektora i javnih vlasti u značajnoj mjeri je određena manjkom sredstava u državnim budžetima za oblast kapitalnih investicija.

Samо u poslednjih pet godina, na globalnom nivou, je uložena suma od 300 milijardi dolara iz privatnog sektora u infrastrukturu kroz javno-pravna partnerstva (JPP) i koncesije. To ukazuje na značajna infrastrukturna ulaganja, iako se ovaj model ne primjenjuje u jednakoj mjeri svuda, posebno kada su pitanju članice EU.

Naime, primjetne su značajne razlike u ostvarenim JPP projektima na teritoriji "starih" država članica u odnosu na države koje su se pridružile 2004. i 2007. Razlog ovog "raskoraka" je u činjenici da je 15 država integrisano u EU mnogo ranije u odnosu na zemlje postsocijalističkog bloka. Stoga su ove zemlje mnogo duže koristile sredstva iz strukturalnih fondova EU, i danas

2013., izdvojila 180 milijardi eura. EU obezbjeđuje i značajnu finansijsku podršku i zemljama u tranziciji koje prolaze kroz proces pridruživanja EU, a ova sredstva iznose 30% od ukupnih sredstava za projekat koji se realizuje kroz javno-pravno partnerstvo.

Imajući u vidu uspjeh projekata koji se sprovode po modelu JPP u zemljama EU, kao i manjak sredstava u budžetu za kapitalne investicije, Vlada Crne Gore se opredijelila da model JPP koristi u većoj mjeri u okviru procesa privatizacije, pa je u poslednje dvije godine značajno porastao broj zaključenih ugovora koji će biti realizovani po ovom modelu. Osnov ovakvog opredijeljenja zasniva se na činjenici po kojoj je, oblasti u kojima država ne djeluje efikasno i u okviru kojih se ne mogu opredijeliti značajna budžetska sredstva, najpogodnije "ustupiti" na određeni period kompanijama koje su voljne da finansijama

ti javno-pravne saradnje odstupaju u odnosu na pozitivne primjere u evropskim zemljama. Isto tako, zakodavni okvir za oblast JPP, mada unaprijeden usvajanjem Zakona o koncesijama 2009., i dalje nije uskladen sa direktivama EU u ovoj oblasti. Neusklađenost zakonodavnih propisa je primjetna u nepreciznom definisanju koncesija za javne radove, a ni definicije ograničene procedure, kao ni konkurenetskog dijaloga nijesu na adekvatan način prenijete iz direktiva EU.

U Crnoj Gori, i pored relativno velikog broja ostvarenih JPP, pristup informacijama o zaključenim ugovorima je izuzetno otežan pa je evidentna neophodnost formiranja centralnog registra koji bi sadržao sve dosadašnje ugovore. Realizacija projekata JPP po definiciji mora biti transparentna. Omoćavanje uvida u ove ugovore posredno bi uticao i na njihov kvalitet. S obzirom na to

Zakodavni okvir za oblast JPP, mada unaprijeđen usvajanjem Zakona o koncesijama, i dalje nije uskladen sa direktivama EU

potpomognu razvoj prirodnih bogatstava.

Stav Vlade je da zakonske odredbe štite nacionalne interese i sprječavaju trajno ustupanje infrastrukture privatnim kompanijama. Ovakav način saradnje proizvodi višestruke koristi za obje strane. Država dugoročno u svom vlasništvu zadržava infrastrukturu, privatna kompanija ostvaruje materijalnu dobrobit za sebe. Naravno, postoje i rizici koji se ogledaju u mogućoj nerentabilnosti objekta za privatnu kompaniju, ili velikih državnih gubitaka ukoliko se privatnoj kompaniji ustupe seg-

da je odluka o formiranju centralnog registra donijeta trebalo bi ubrzati njegovo formalno uspostavljanje.

Osim ograničene transparentnosti cijelokupnog procesa, primjetan je i manjak demokratske kontrole. Javnost nema uvid u plan godišnje otplate dugovanja za JPP projekte, a nedostupni su i finansijski izvještaji realizovanih projekata. Evidentna je i neažurnost u radu specijalizovanog tijela za oblast koncesija – Komisije za koncesije – koja još uvijek nije sačinila izvještaje o svom radu za 2008. i 2009.

I na nacionalnom i na lokalnom nivou otežan je monitoring sprovodenja JPP ugovora. Efikasan monitoring podrazumijeva sistematsku procjenu ostvarenog napretka, a ova, pak, zavisi od toga da li se i u kojoj mjeri ostvaruju ugovorom predviđeni ciljevi, a posebno je važno da se poštuju zacrtani rokovi i troškovi koji su dogovorenii prilikom zaključenja ugovora. Da bi se ovaj zahtjev ispunio, tijela zadužena za primjenu i monitoring moraju redovno izvještavati o fazama u realizaciji JPP i ukazivati na odstupanja i nepravilnosti, što još uvijek nije slučaj. U Crnoj Gori, pored toga što su tijela zadužena za monitoring neažurna u obavještavanju javnosti o relizaciji projekata, ne postoji centralna institucija koja bi se bavila

Crna Gora slabo koristi iskustva drugih zemalja, a nije učestvovala ni u osnivanju Mreže javno-pravnog partnerstva u jugoistočnoj Evropi u Sarajevu 2009., niti se uključila u rad ove mreže do danas. Aktivnosti ove asocijacije bi trebalo da vode zajedničkim inicijativama, pa bi pojedini zajednički projekti u budućnosti mogli biti finansirani iz posebnih fondova EU

njima treba mnogo manje novčanih ulaganja u infrastrukturu. Za razliku od njih, javni sektor zemalja koje se još uvijek nalaze u tranzicionom periodu prolazi kroz duboku krizu, pa se procjenjuje da buduća infrastrukturna ulaganja u njihovom slučaju premašuju cifru od 500 milijardi eura. U tu svrhu, EU je u okviru programa za 2007–

menti infrastrukture koji imaju monopolске pozicije.

Vlada Crne Gore je "otvorila" sve sektore za JPP, uključujući zdravstvo i obrazovanje, Luku i željeznicu, energetiku, turizam i valorizaciju atraktivnih mjesta na primorju i sjeveru. Ipak, ova oblast je i dalje u razvojnoj fazi, pa ostvareni projek-

koordinacijom JPP. Pozitivna iskustva zemalja EU i onih u regionu ukazuju na korisnost postajanja takve institucije, a institucionalizacija ovog tijela u Crnoj Gori omogućila bi koordinisanu i kontrolisanu akciju u ovoj oblasti, kao i formiranje ekspertskeg jezgra za oblast JPP.

Nepobitan je i značaj Komisije za koncesije kao tijela koje je osnovano da bi koordinisalo postupak dodjele koncesija, pa je neophodno profesionalizovati i rad ove institucije.

Realizacija JPP u Crnoj Gori je, dalje, značajno opterećena kršenjem zakonskih procedura, favorizovanjem određenih privatnih kompanija, čime se doprinosi neravnopravnom učešću zainteresovanih strana u tenderskoj proceduri. Neuspjeh pojedinih tendera i problemi koji su nastali sa određenim privatnim partnerima ukazuju na ishitren izbor partnera i ujedno nepravilno sagledane rizike zaključivanja ugovora. Nerijetko se dešava da favorizovani privatni partneri nameću uslove ugovora, a ovi uslovi se ispunjavaju čak i kada očigledno krše odredbe zakona. Takođe, detalji određenih ugovora JPP podrazumijevaju izgradnju infrastrukturnih objekata na lokacijama čiju izgradnju Prostorni planovi ne predviđaju. Na lokalnom je primjetna konfuzija u raspodjeli nadležnosti za oblast

ispuni obaveze koje prozilaze iz tog članstva. Najveći administrativni izazov je uskladivanje kompletног zakonodavstva sa pravnim propisima EU, pa zato ali iz zbog valjanog sprovođenja oblasti koncesija, neophodno potpuno uskladivanje Zakona o koncesijama sa direktivama EU u ovoj oblasti. Pošto se radi o novom zakonu, promjene bi trebalo da budu postepene, ali su neophodne.

Oblast JPP je relativno nova pojava u našem društvu i o konceptu se na ovim prostorima zaista malo zna. U cilju

JPP nijesu lak izvor za "popunjavanje" budžetskog deficitia, niti prilika za kratkoročno bogaćenje. Zato im je potrebno pristupiti planski. Izbor projekata JPP mora biti rezultat cijelovitih i sistemskih analiza, a ne lobiranja i privatnih interesa

JPP pa se, čak, u pojedinim opština sa slijedećemo sa pozicijama "ekskluzivnih prevarača" sa inostranim investitorima. U svim crnogorskim opština postoji izražen interes za projekte po modelu JPP, ali je veliki broj opština u kojima do sada nijesu realizovani.

Iz navedenog se može zaključiti da su izazovi sa kojima se javni sektor u Crnoj Gori suočava u primjeni koncepta javno-privatnog partnerstva brojni, pa je u pravcu njihovog prevazilaženja neophodno preduzeti odredene mјere. Javno-privatno partnerstvo je model koji bi trebalo da ima široku zastupljenost, jer su, ukoliko je njegova primjena racionalna, prednosti višestruke. Za uspješnu realizaciju ove vrste projekata neophodan je uskladen pravni, regulatorni i politički okvir. Stabilna politička situacija, zakoni koji su uskladeni sa regulativama EU i dobrom praksom u ovoj oblasti, i njihova uspješna primjena, predstavljaju osnov za privlačenje stranih investicija. S obzirom na to da je za Crnu Goru članstvo u EU strateški cilj, ona mora biti i spremna da

približavanja JPP građanima nephodno je upoznati javnost sa JPP, predstaviti zakonsku regulativu u ovoj oblasti i obezbijediti adekvatne stručne informacije, brošure i priručnike. Brošure i relevantne informacije koje će služiti kao smjernice u realizaciji projekata bi trebalo obezbijediti i za one koji učestvuju u samom procesu, tj. za donosioce odluka, jer najveći problem javnog sektora i vlade koja upravlja ovim sektorom je manjak kvalitetnog kadra koji bi se bavio analizom strategije JPP. Privatni sektor zbog većih finansijskih sredstava kojima raspolaze privlačniji je za eksperte. Stoga je neophodno posebnu pažnju posvetiti usavršavanju kadrova u oblasti JPP kako bi se obrazovali stručnjaci za izradu studija izvodljivosti i projekata neophodnih za privredni razvoj.

Odsustvo ekspertske osnove za oblast JPP u Crnoj Gori dodatno je uslovljeno neuchestovanjem u inicijativama i mrežama koje imaju za cilj objedinjavanje i razmjenu iskustava, kao i pomaganje realizacije projekata na regionalnom nivou u oblasti JPP.

Crna Gora slabo koristi iskustva drugih zemalja, a nije učestvovala ni u osnivanju Mreže javno-privatnog partnerstva u jugoistočnoj Evropi u Sarajevu 2009, niti se uključila u rad ove mreže do danas. Aktivnosti ove asocijacije bi trebalo da vode zajedničkim inicijativama, pa bi pojedini zajednički projekti u budućnosti mogli biti finansirani iz posebnih fondova EU.

JPP nijesu lak izvor za "popunjavanje" budžetskog deficitia, niti prilika za kratkoročno bogaćenje i potrebno im je pristupiti planski. Izbor projekata JPP mora biti rezultat cijelovitih i sistemskih analiza, a ne lobiranja i privatnih interesa. Adekvatna procjena rizika u velikoj mjeri određuje i konačan uspjeh projekta. Jedan od najvećih rizika JPP jesu upravo nesavršene analize rizika. U slučaju nerealne procjene i nesagledavanja svih prirodnih i društvenih konsekvenci koje nosi realizacija određenog projekta posljedice mogu biti izrazito negativne po društvo i državu.

Ugovori o JPP mogu dodatno i dugoročno opteretiti budžet ukoliko se nerealno sagledaju i procijene uslovi isplate dugovanja prema privatnom sektoru. Javni sektor mora zaštiti svoje interese putem izbjegavanja prevelike zaduženosti javnih fondova i pretjeranih zarada privatnog sektora. Javnost bi trebalo da ima uvid i u plan godišnje otplate dugovanja za JPP projekte, a javni sektor mora učiniti dostupnim i finansijske izvještaje realizovanih JPP kako bi postojeća iskustva olakšala zaključivanje novih ugovora. Na taj način se povećava transparentnost i nivo demokratske kontrole procesa.

Konačna odluka o započinjanju nekog projekta uvijek je isključivo na Vladi, ali ta odluka mora biti u velikoj mjeri određena procjenom i mišljenjima nezavisnih eksperata u okviru studija održivosti. Prisutnost međunarodnih finansijskih institucija u JPP označava garanciju fer poslovanja ugovornih strana. Međunarodni akter osigurava racionalno određivanje uslova i cijena. Takođe, zajam od međunarodnih finansijskih institucija bi trebalo tražiti samo za one projekte gdje druga vrsta finansiranja nije moguća.

Izbor projekata JPP na lokalnom nivou mora biti uskladen sa prostornim planovima jedinica lokalne samouprave, što povlači i zahtjev za kvalitetnim prostornim planovima. Planska i koordinisana aktivnost na osmišljavanju plana razvoja grada i gradske infrastrukture je obvezna. Odstupanje od ovih planova bi trebalo da bude izuzetak, a ne pravilo.

Autorka je viša istraživačica u Institutu Alternativa

ZAŠTO ŽELIM DA BUDEM GRAĐANKA EVROPSKE UNIJE

Neću da agitujem da bih našla posao

Ljudi me pitaju odakle sam zbog mog akcenta, koji ne pripada nijednom regionu posebno. Odgovor da sam iz Berana uvijek proizvede

Piše: Hanja Mićović

različite reakcije sagovornika, obično negativne i posprdne (što bismo bez starog dobrog crnogorskog kompleksa – megalomanije?), a ja onda malčice prkosno dodajem da nije uvijek bilo tako loše na sjeveru.

Zaista, mnogo stvari nam se dogodilo u posljednjih 18 godina. Izgleda da je sve vodilo ka sporom utihnuću gornje regije, a nije da ni građani nijesu pomogli u tome. Zato sam bila presrećna kada je moj prijatelj **Igor**, diplomirani pravnik, emigrirao u Dansku u potrazi za poslom. Pet godina je pokušavao da pronađe posao u Beranama. Svi su mu obećavali da za "jednog od naših najboljih studenata sigurno imaju mjesto", i da je "najbolje da razgovaraju o tome poslije izbora, kad skrajnu "one njihove" iz opštine, suda, itd." Sa rezignacijom je odbio prvi angažman koji mu je ponudila partija. Mislio je da je za godine odričanja, napornog rada i učenja zasluzio bolje od kucanja na seoska vrata i ubjedivanja staraca za koga da glasaju. Nakon izbora, poslove u lokalnim institucijama su najčešće dobijali "najuporniji agitatori". Oni pametniji su, tako, zarađeni novac investirali u kupovinu diploma, da bi se obezbijedili za godine koje dolaze, a i zbog porodičnog ugleda koji će tek da se izgradi, molim lijepo! A i desetine "žestokih beranskih momaka" mu je nudilo šansu da lagano zaradi koju hiljadu.

Igor je odlučio da ode. Na moje pitanje što će raditi u Danskoj, odgovorio je: "Ne znam, ali znam da tamo barem imam šansu. U svakom slučaju, ako ni tamo ne uspijem, uvijek mogu da se vratim ovdje i agitujem". Rekla sam mu: "Nadam se da tada to neće biti preduslov za zapošljenje!" Nasmjiali smo se tome.

To je bilo prije četiri godine. Igor je i dalje u Danskoj i ne namjerava da se vrati. Počeo je kao i svi: na crnom tržištu – bio je čistač, perač prozora, prodavac, a uskoro

počinje da radi u Microsoft-u!

I ja tražim posao i uvijek me frustrira pomisao kada ugledam oglas: "Je li već namješteno za nekoga?" Svejedno se prijavim, jer još nijesam prestala da se nadam da dolazi bolje vrijeme kada će se vrijednovati rad i iskustvo. Nikada nijesam voljela autoritete, no valjda odrasteš onda kad shvatiš da su potrebni – ali, oni sa pokrićem. EU je daleko od savršenstva. Sigurno da će se jedan prosječan Crnogorac, uljuljkan u realnost mita, korupcije i siromaštva razočarati kad mu kažu da ne znači da će ulaskom Crne Gore u Uniju imati više para. Samo znači da će se više raditi.

Doduše, problem sa korupcijom postoji svuda u svijetu, ali je nekako više uvjena i skrivena. Naš je problem što smatramo da je to sasvim prirodna i normalna pojava, a s takvim stavom teže je boriti se protiv tzv. svakodnevног oblika korupcije.

Crna Gora pri ulasku u EU nema i ne smije da ima protekciju. U suprotnom se ništa neće promijeniti... U stvari, hoće – kad emigriram u Dansku barem neću morati da tražim dozvolu za rad

Kako se danas ide na operaciju? Da li ti treba plava koverta? želiš li dijete upisati u školu? Da li ti treba plava koverta? Moraš na sud? Da li ti treba plava koverta? Svi se žele baviti problemima na nivou države, na koje se, realno gledajući teško može uticati.

Očekuje nas naporan rad i raduje me što na takvom napretku neće raditi "kupci diploma, agitatori, sumnjivi prijatelji raznih gradonačelnika i predsjednika" naviknuti na stare metode "završavanja posla", jer neće umjeti! Ne smiju i dalje jedine kvalifikacije za bilo kakav posao u Crnoj Gori biti prijatelj ili rođak sa sistemskim poglavicama. I, svakako da ne možemo da zamislimo ozbiljnu primjenu antikorupcijskih propisa ako nas neko ne natjera. Stvar je, naravno,

što ko bira. Postojeće stanje u Crnoj Gori je zabrinjavajuće. Redukujemo li mogućnosti razvoja na npr. konkurentnost ili sposobnost da se razvije nešto novo, nešto postojeće, onda ćemo gledati kao indikator ulaganje društva u istraživanje i razvoj. Crna Gora danas stoji lošije nego tokom cijelog XX vijeka. Crna Gora, zajedno sa Srbijom i Makedonijom, izdvaja najmanje novca za istraživanje i razvoj! Tako, na primjer, iz budžeta izdvajamo manje od 1%, a standard u Uniji je oko 2%, sa ciljem da se u periodu između 2010–2011 poveća na 3%.

Čini se da će Crna Gora, ako ovako nastavi, biti jedna dominantno turistički zasnovana zemlja. A takva, sa svojim prirodnim resursima, ima veoma velika ograničenja, i bez obzira čak na veličinu direktnih stranih investicija ona ne može postati razvojno sposobna ukoliko njen ekonomija i društvo nemaju sposobnost da kreiraju nove stvari.

Šta se kod nas dogodilo? Mi nemamo nikakav ozbiljan prikaz socijalne strukture našeg društva. Zašto? Vidite čovjeka koji ima "nekulturno" skup automobil, koji po stilu života ne pripada nekoj višoj klasi, ali po imetku koji ima – eto, našao se "tamo". Dakle, sve se od devedesetih na ovomo nelegitimno dogodilo. Ovo društvo je razbojnički opljačkano, ogromne milijarde novca su se slile u tude džepove čiji su ponosni vlasnici i dalje na rukovodećim mjestima! Ta struktura moći užasno utiče na politički život. Naš svijet jeste siromašan, lako se korumpira, a onda ostaju mreže odnosa i obrasci ponašanja koje ne možemo pomjeriti i onda neka nas ne čudi što to baš ne ide tako glatko kako bismo mi željeli da bismo požurili u Evropu. Pitanje je samo da li objektivne okolnosti opravdavaju situaciju?

Ali, možda ne za mjesec dana, ne ni za godinu, no sigurna sam da će kad – tad doći vrijeme da neki novi obrazovani ljudi zasuku rukave i pokažu što umiju. Crna Gora pri ulasku u EU nema i ne smije da ima protekciju. U suprotnom se ništa neće promijeniti. U stvari, hoće – kad emigriram u Dansku barem neću morati da tražim dozvolu za rad.

Autorka je novinarka i polaznica X generacije Škole evropskih integracija

Evropa obrasla šumama

Šume i ostale šumovite površine pokrivaju gotovo 40% ukupne površine EU, dok na kultivisane površine otpada gotovo četvrtina teritorija, objavio je Eurostat. Travnate površine čine petinu, a one izgrađene, uključujući ceste i željezničke pruge, 4%.

Na prvom mjestu po površinama obraslim šumom je Finska, gdje šume pokrivaju 68% teritorija, slijedi Švedska sa 66%, te Slovenija sa 63%. Najviši udio površina zasadenih poljoprivrednih kultura prošle godine zabilježen u Danskoj, od 48%. Na drugom je mjestu Mađarska sa 47%, a slijede Poljska s 36%, Češka s 35%, Njemačka i Italija, po 33%, te Španija i Francuska, po 30%.

Najveći udio šikare zabilježen je u

Grčkoj (21%), Španiji (14%), Portugalu (11%) i Britaniji (10%).

Holandija i Belgija imaju najveće udjele izgrađene teritorije, uključujući ceste i željezničke pruge, od 13 odnosno 10%.

Bitka za porodiljsko odsustvo

Poslanici su zatražili da države koje to još nijesu učinile priznaju pravo očeva na plaćeni odmor nakon rođenja djeteta od najmanje dvije sedmice.

Poslanici Evropskog parlamenta nedavno su zatražili da plaćeno porodiljsko bolovanje u svim članicima minimalno traje dvadeset sedmica, te načelno podršali uvođenje porodiljskog za očeve.

Tekst je izglasан tankom većinom što pokazuju veliku podijeljenost oko tog pitanja.

Trenutno je minimalno trajanje poro-

diljskog bolovanja u EU 14 sedmica, ali mnoge zemlje idu i iznad toga roka, iako se uslovi plaćanja razlikuju od članice do članice.

Sada bi trebalo da se otvore teški pregovori sa članicama među kojima su mnoge, poput Britanije, Njemačke i Francuske, već izrazile svoje protivljenje.

Britanija je nedavno upozorila da bi novi zakon više nego udvostručio svote koje bi njeni poreski obveznici trebalo da plaćaju za porodiljske nadoknade.

Dodatna putarina za šlepere

Ministri saobraćaja EU postigli su načelan dogovor o uvodenju dodatnih putarina za teška teretna vozila za zagadenje i buku koju oni proizvode.

Pregоворi članica o tom pitanju trajali su dvije godine zbog velikih razlika između pobornika mjere, poput Francuske i

Austrije, i protivnika, kao što su Italija i Španija.

Dogovorom će biti proširena postojeća direktiva o putarinama (Eurovinjeta).

Putarina se trenutno može ubirati samo za troškove gradnje i održavanja cesta. Članice će sada moći da povećaju putarine uzimajući prvi put u obzir ekološke kriterijume – buku i zagađenje.

Putarine sada u prosjeku iznose između 15 i 25 eurocenta po kilometru, a moći će ih se povećati za tri do četiri centa. Vlade će takođe, imati mogućnost da povećaju tarife i do 175% u vrijeme najvećih gužvi i do do pet sati dnevno.

EU se nuda da će ovim mjerama preusmjeriti prevoz robe na željeznicu, te podstaknuti prevoznike da kupuju vozila koja manje zagađuju okolinu.

Tijesno za pušače

Evropska komisija priprema se da 2011. donese zakon koji bi zabranio pušenje na javnim mjestima u svim zemljama EU, pišu evropski mediji.

Iako su djelimične ili potpune zabrane pušenja uvedene u mnogim zemljama, još je uvjek jednostavno u nekim od njih pronaći mjesto na kojem su pušači dobrodošli, bilo zbog izuzetaka u zakonima, bilo zbog činjenice da se zakoni zaobilaze.

U Belgiji, primjera radi, može se i dalje pušiti u kaficima koji ne služe hranu, dok je grčki ministar zdravlja nedavno priznao neuspjeh zabrane pušenja iz 2009., kazavši da su inspekcije utvrdile da 80% barova ne poštuje zabranu.

Saradnja na moru

Evropska komisija predstavila je korake za poboljšanje efikasnosti nadzora evropskih mora kako bi zaštitila pomorske interese i efikasnije rješavala probleme, poput nesreća i izливanja naftne.

Komisija je predložila konkretnе mjere za bolju razmjenu podataka između nacionalnih vlasti za nadzor mora, kao što su obalska straža, mornarica, policija, službe za praćenje prometa, za zaštitu okoline, ribarstvo, granične kontrole. Članice EU već razvijaju saradnju na tom području na pilot projektima, a potpuni sastav razmjene podataka trebalo bi biti uspostavljen do 2014.

Kampanja za prevodioce

Evropska komisija pokrenula je kampanju kako bi podstakla evropske univerzitete da ponude što više kvalitetnih studija za prevodioce, kojih sve više nedostaje na tržištu rada u EU.

EK prošle godine je uspostavila "evropski magisterij iz prevodenja" (EMT) kako bi se riješio problem sve veće potrebe za prevodiocima, ali su se u mrežu EMT do sada uključila samo 34 univerziteta. Komisija navodi da je EMT i oznaka kvaliteta, jer su univerziteti koja žele biti dio te mreže podvrgavaju rigoroznim testovima.

DA LI JE EVROPSKA UNIJA TOLERANTNA I MULTIKULTURNATA ZAJEDNICA

Krah multikulturalizma

Njemačka kancelarka Angela Merkel, na nedavnom sastanku omladine njene Unije hrišćanskih demokrata (CDU), izjavila je da je potpuno propao pokušaj da se u Njemačkoj izgradi multikulturalno društvo i da poplava imigranata "usporava njemačku ekonomiju", iako je ovoj zemlji potrebno još visokospecijalizovanih stručnjaka.

Ta izjava je bila iznenadjujuća po svojoj neposrednosti i direktnosti, kao i spremnosti zvaničnika da govore o dominantnoj njemačkoj kulturi – konceptu koji je iz očiglednih razloga bio osjetljiv za Njemce nakon II svjetskog rata.

Zbog toga bi ovu izjavu trebalo uzeti u obzir sa najvećom mogućom ozbiljnošću i razmotriti njihove društvene i geopolitičke posljedice u širem kontekstu odnosa Europe prema imigraciji.

Njemačka se nakon II svjetskog rata suočila sa velikim manjkom radnika zbog pogubnih posljedica rata, kao i ekonomskog buma tokom 1950-ih.

Da bi riješila pitanje stalne nestašice radne snage, Njemačka je sklopila seriju uspješnih sporazuma za njen angažman. Najprije je postigla dogovor sa Italijom (1955). Nakon što je "presušio" dotok radne snage iz Italije, Njemačka je potražila nove radnike iz Španije (1960), Grčke (1960), Turske (1961) i Jugoslavije (1968).

Uslijedio je masovni dolazak "gastarabajtera" (njemačka reč za gostujuće radnike). Njemačka nije gledala na njih kao na snagu koja će

promijeniti njeno društvo. Njemci su ih doživljavali kao privremenu radnu snagu, a samim tim nijesu ni razmatrali kako da asimiluju ove migrante. O toj temi skoro da nije bilo riječi u političkim debatama. U međuvremenu, prisustvo stranih radnika omogućilo je milionima Njemaca da tokom 1960-ih uznapredaju od nekvalifikovane u visoko kvalifikovanu radnu snagu (tzv. bijele košulje).

Usporavanje ekonomije 1966. i recesija nakon naftnog šoka 1973. u velikoj mjeri su izmijenile okol-

Italijani, Španci i Portugalci u velikom broju vraćali u svoje zemlje jer su doživljavale ekonomski bum – Turci su postali najveća etnička grupacija migranata u Nemačkoj.

U osnovi, Njemci nijesu želeli da migranti postanu dio Njemačke, ali su vlasti htjele da osiguraju da migranti budu lojalni državi, ako već ostaju da u njoj žive.

Njemci su se, napokon, složili u drugoj polovini 1980-ih da je rješenje – multikulturalizam.

Riječ je o liberalnom i humanom konceptu koji je nudio mi-

Multikulturalizam nije bio za Evropljane liberalni i humani respekt prema drugim kulturama, kao što se prikazivao. To je bio način da se suoči sa stvarnošću da je mnogo migranata bilo pozvano da rade na starom kontinentu. Da biste bili Francuz, Poljak ili Grk, to je značilo ne samo da govorite njihove jezike ili prihvivate njihove vrijednosti – već da su to bili i vaši roditelji, kao što su to bili i njihovi roditelji

nosti u Nemačkoj. Njoj više nije bio potreban snažan priliv nekvalifikovanih radnika i 1973. je usledio "Anwerbestopp", njemački termin za zaustavljanje angažovanje stranih radnika.

No, problem time nije bio riješen. U Njemačkoj je postojao veliki broj gostujućih radnika koji su željeli da dovedu i članove svoje porodice. S obzirom da su se

grantima veliku nagodbu – zadržite vašu kulturu, ali obavežite se na lojalnost njemačkoj državi.

To je značilo prisustvo velikog broja stranaca koji ne govore njemački jezik i po definiciji ne dijele njemačke i evropske vrijednosti.

Evropsko viđenja nacije suštinski je drugačije od američkog. U većem dijelu svoje istorije, SAD su sebe doživljavale kao naciju imigranata. Svako je mogao da postane Amerikanac, ako je prihvatao jezik i dominantnu kulturu nacije. Građanstvo i državljanstvo su bili zakonski pojmovi.

Multikulturalizam nije bio za Evropljane liberalni i humani respekt prema drugim kulturama, kao što se prikazivao. To je bio način da se

NETOLERANCIJA TOLERANTNIH

Ulazak švedske Demokratske stranke u parlament nakon izbora krajem septembra znači pad posljednjeg evropskog "uporišta tolerancije". Dok je tokom osamdesetih i devedesetih popularnost stranaka radikalne desnice rasla svuda u EU, u tradicionalno liberalnim zemljama sjevera Evrope – poput Danske, Holandije i Švedske – birači nijesu pridavali puno pažnje takvim partijama. Sada su Danska i Holandija među najaktivnijim u taboru "netolerantnih". Danska narodna partija **Pia Kjaersgaarda** održava na vlasti manjinske desničarske vlade od 2001, dok PVV (Stranka za slobodu) **Geerta Wildersa** sada igra sličnu ulogu u Holandiji.

Da li to, međutim, znači, da su nekadašnja "uporišta tolerancije" postala jednako (ili još više) netolerantna kao i ostale zemlje Evrope, i, ako je tako, zašto im je trebalo toliko dugo?

Analiza rezultata istraživanja stavova evropskih građana ukazuje na složeniju i zanimljiviju sliku stvari. Najveći broj takvih istraživanja pokazuje da su Danska, Holandija i Švedska još uvijek među najtolerantnijim zemljama Evrope. Nedavno istraživanje Eurobarometra je pokazalo da se tek oko 14% građana EU može smatrati netolerantnim, što je i dalje više nego u Holandiji (11%) i Švedskoj (9%), iako je u Danskoj taj procenat već 20%.

To su, takođe, zemlje koje pridaju najviše pažnje pravima seksualnih manjina i rodnoj ravnopravnosti. Sa druge strane, Danska i Holandija se ističu među evropskim zemljama u negativnim stavovima građana prema muslimanima. Istraživanje marketinške kompanije Pew iz maja 2005. pokazalo je da su Holandani najviše antimuslimanski nastrojeni.

Istraživanja ukazuju da su "bivša" uporišta tolerancije, zapravo, još uvijek tolerantna – ali ne prema muslimanima. Štoviše, u svojoj netoleranciji prema ovoj vjerskoj grupi, ove zemlje idu mnogo dalje od tradicionalno netolerantnih zemalja Evrope. Zašto?

Sa jedne strane, nasuprot decenijama sekularizma i povlačenja religije u Evropi, islam je religija koja brzo raste i predstavlja prijetnju sekularnom konzenu, vraćajući vjerska pitanja na dnevni red. Drugo, (ortodoksnii) islam i muslimani otvoreno problematizuju lokalno prihvaćene stavove prema rodnoj ravnopravnosti i pravima seksualnih manjina, koji su u samom korijenu liberalne demokratije u ovim zemljama. Tako dolazimo do tolerantnih liberalnih demokrata koji su protiv netolerantnih muslimana.

Zaključak je da nedavni porast islamofobije na sjeveru EU ne ukazuje ni na slom tolerancije, ni na evropeizaciju etničkog nacionalizma. Naprotiv, to je provala netolerantnosti od strane tolerantnih, dugo (samo)cenzurisanih političkim okruženjem antinacionalizma i konformizma.

Cas MUDDE

suoči sa stvarnošću da je mnogo migranata bilo pozvano da rade na starom kontinentu.

Da biste bili Francuz, Poljak ili Grk, to je značilo ne samo da govorite njihove jezike ili prihvivate njihove vrijednosti – već da su to bili i vaši roditelji, kao što su to bili i njihovi roditelji.

Svi 65 godina nakon II svjetskog rata, njemački lideri nijesu željeli da govore o pitanjima kao što je privrženost dominantnoj njema-

čkoj kulturi. Sada, jednostavno rečeno, Njemačka se vraća istoriji.

Nakon grčke i srodnih eko-

Izjava Angele Merkel da multikulturalizam može postati nacionalna katastrofa mogla bi pokrenuti procese koje bi mogli imati duboki uticaj ne samo na Njemačku i EU, već i globalnu ravnotežu snaga

nomskih kriza, uvjerenje o ujedinjenjoj Evropi je u velikoj mjeri dovedeno u pitanje. To je primorava da razmišlja o svojoj poziciji izvan odnosa sa Evropom.

Uzmimo u obzir da je Merkel jasno predočila da je Njemačkoj potrebno 400 000 stručnjaka. Uzmimo u obzir da su Njemačkoj prijeko potrebeni radnici raznih zanimanja koji nijesu muslimani i žive u ovoj zemlji, imajući prije svega u vidu njene demografske probleme. Ako Njemačka ne može da uveze radnike iz socijalnih razloga, može da izveze fabrike, dispečerske centre, podršku informacionim tehnologijama...

Na ne tako dalekom istoku je Rusija, koja se, takođe, suočava sa demografskom krizom, ali ipak ima rezerve radne snage zbog oslanjanja isključivo na eksplotaciju prirodnih resursa za potrebe privrede.

Njemačka već zavisi od ruske energije. Ako bude zavisila od ruskih radnika, a zauzvrat Rusija od njemačkih ulaganja, onda bi karta Europe mogla još jednom da bude prekrojena, a evropska istorija započne iznova još bržim tempom.

Izjava Merkelove je od izuzetne važnosti na dva nivoa. Prvo, ona je rekla naglas ono što mnogi lideri već znaju, a to je da multikulturalizam može postati nacionalna katastrofa. Drugo, izrekavši to, ona je pokrenula ostale procese koje bi mogli imati duboki uticaj ne samo na Njemačku i Evropu, već i globalnu ravnotežu snaga.

Nije jasno u ovom trenutku što time namjerava. To može da ojača popularnost njene vladajuće koalicije, koja je u velikom padu. Ali, proces koji je počeo nije lako ni obuzdati, niti valjano njime upravljati, jer cijela

EU se suočava sa borbom među kulturnama unutar svojih granica.

Dragan ŠAVLJANIN
Izvor: Slobodna Evropa

KAKO CRNA GORA PRIMJENJUJE ZAKON O ZAŠТИTI DOBROBITI ŽIVOTINJA KOJI JE USKLAĐEN SA EVROPSKIM STANDARIMA

I dalje "koljemo po kućama"

EVROPSKI REPORTER

Piše: Bojana Brajović

Dok iz Udruženja za zaštitu životinja tvrde da imamo dobar Zakon o zaštiti dobrobiti životinja, ali ne i infrastrukturu koja bi sve to pratila, što ga čini neprimjenljivim, u Veterinarskoj upravi ne misle tako.

Tradicionalni svinjokolj, koji u Crnoj Gori počinje krajem novembra, morao bi se prilagoditi standardima EU. Naime, postojeći zakon između ostalog, ima za cilj promjenu običaja da se u dvorištima seoskih domaćinstava, u nehigijenskim uslovima, kolju svinje. Humanije ponašanje prema životinjama, jedna je od glavnih odredbi ovog, ali i zakona EU.

Iako je prošlo tri godine od donošenja zakona, od podzakonskih akata nema ni traga. U Veterinarskoj

BEZ STRESA

Glavni veterinar bjelopoljskog preduzeća "Mesopromet" **Bekim Hadžalić** tvrdi da posjeduju klanicu koja ima rješenje Veterinarske uprave, te da životinje kolju u skladu sa EU standardima.

"Naša klanica ima sve moguće papire i dozvole, radimo na najsvremeniji način. Postoji nekoliko načina omamljivanja svinja koje su priznate u EU. To je omamljivanje strujom niskog napona od 220 do 400 volti, a to se radi električnim klještim ili viljuškom. Takođe, svinje se mogu omamljivati i pneumatskim elektrodamama za srce i glavu", kaže Hadžalić.

Prema njegovim riječima, "prije klanja svinja mora dobro da se odmori i nikako ne smije da se uznenimira", i ne smije ništa da jede 24 časa prije tog čina.

upravi kažu da su u fazi donošenja, dok Udruženje za zaštitu životinja smatra da je pomenuti zakon namijenjen samo ustanovama EU, a ne našim građanima.

"Prvi korak u primjeni zakona je edukacija, da ga ljudi shvate. Ovako, zakon je samo dobar kostur koji mi treba da oblikujemo. Konkretno, u stočarstvu postoje standardi o držanju životinja: ishrana, uzgoj, transport, klanje, distribucija, žrtvovanje. Ne možemo od ljudi da zahtijevamo "to moraš ovako, ako nemamo uslove za sve to", kaže **Svetlana Manojlović** iz Društva za zaštitu životinja Podgorica. Ona smatra da će proći još dugo vremena dok zakon bude primjenljiv.

Ipak, **Jelena Vračar** iz Veterinarske uprave misli drugačije: "U Crnoj Gori postoji prigodno tlo za primjenu EU standarda u odnosu na zaštitu životinja za proizvodnju, pa čak i viših od onih koji postoje u EU. Dijelom je to zbog tradicionalno dobrog odnosa naših farmera prema proizvodnim životinjama, a dijelom i zbog činjenice da je broj životinja po domaćinstvu jako mali, što daje mogućnost da se pažnja posveti svakoj jedinki".

Glavni problem je, kažu u Udruženju, to što oni koji donose zakon treba da znaju i da ga tumače, objašnjavaju ljudima. Paralelno sa tim treba posvetiti pažnju edukaciji javnosti, jer ako čovjek ne razumije to što mu zakon predviđa, ne može ga primijeniti.

"Ljudi i dalje kolju životinje po dvorištima, livadama...i opet se sve to tolerše. Trebalо bi da postoji jedno mjesto gdje bi se životinje žrtvovale. U nekim državama postoje po dvije klanice za to, što mi nemamo", ogorčena je Manojlović.

"U te klanice životinje dolaze bez stresa. Omame ih stručna lica, izgube svijest, zatim slijedi žrtvovanje. Kod nas kolju životinje naprasno, da one prosti osjete da će biti zaklane. Tada su pune

hormona straha, i jedino što dobijamo je nezdrav proizvod", pojašnjava ona.

Manojlović žali zbog ovakvog odnosa prema životnjama, tvrdeći da bi "Crna Gora mogla da bude zemљa koja proizvodi zdravu hranu da se životinje drže kako bi trebalo, imajući u vidu prirodu kojom raspolažemo".

U Udrženju za zaštitu životinja kažu da "niko neće da kazni za životinju. U pitanju je nezaintereovanost, a ne nemarnost".

U Veterinarskoj upravi kažu da su kazne predviđene i to novčane i kazne zatvora za mučenje i ubijanje životinja. Na pitanje zbog čega ne postoji nijedna kazna za ljude koji nijesu postupili kako zakon nalaže kada su životinje u pitanju, Vračar navodi "da su pokrenuti prekršajni postupci protiv četiri počinioča. Međutim prijave koje se podnose veterinarskim inspektorima su, uglavnom, protiv nepoznatih lica i bez dokaza".

Prema Zakonu o zaštiti dobrobiti životinja, njihovo klanje bez omamljivanja zabranjeno je jednako kao i napuštanje, te nanošenje boli prilikom dresure. Lovci i ribolovci ne smiju da koriste živu životinju kao mamac za ribolov ili lov. Kažnivo je i podsticati rast životinja hormonima. Nije dozvoljeno odstranjavati glasnice životinji. Ovo su samo neke od odredbi crnogorskog zakona o zaštiti dobrobiti životinja.

Transatlantska saradnja

Francuska kancelarija Marshal Memorial fonda je 29. i 30.10. u Parizu organizovala obilježavanje desetogodišnjice svog rada i sastanak sa partnerima i koordinatorima u Evropi.

Tokom sastanka su analizirane dosadašnje aktivnosti u razvoju transatlantskih odnosa kroz program razmjene

učesnica iz Evrope i SAD, kao i novine u organizacionoj strukturi Marshal Memorial fonda koji ima svoje sjedište u Vašingtonu. Kao predstavnica partnerske organizacije i koordinatora ovog programa za Crnu Goru, na sastanku je učestvovala **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a.

Pomirenjem do stabilizacije

Evropski savjet o toleranciji i pomirenju, Bertelsmann Stiftung i Robert Bosch Stiftung su organizovali 24. i 25.10. u Dubrovniku konferenciju "Ka pomirenju – iskustva, tehnike i mogućnosti za Evropu", koja je okupila veliki broj donosioca odluka i stručnjaka u ovoj oblasti, kako iz regionala, tako i iz EU, Sjedinjenih američkih država i Izraela. Kroz niz panela i sesija, izlaganja su imali učesnici različitih profila, od predsjednika država do aktivista nevladnih organizacija i novinara. Posebno je bilo

riječi o kulturi sjećanja, pomirenju i ulozi političkih elita, odnosu pomirenja i pravde, izazovima koji stoje pred pomirenjem i mirom u današnjim društвima, tehnikama pomirenja, i budućnosti pomirenja u regionu.

Iz Crne Gore na skupu su učestvovali **Filip Vujanović**, predsjednik Crne Gore, **Nebojša Medojević**, predsjednik Nacionalnog savjeta za evropske integracije, **Koča Pavlović**, poslanik i autor filma "Rat za mir", i **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a.

Nove politike

U Sarajevu je od 29.09. do 5.10. održan forum "Politički razvoj u postkonfliktnim područjima", u organizaciji Helsinskih komiteta za ljudska prava u Bosni i Hercegovini, JEF-a iz Norveške i Mladih protiv EU iz Norveške, kao i omladinskim grupama u okviru Regionalnog programa "Edukacija za ljudska prava i aktivno građanstvo na zapadnom Balkanu". Forum je okupio 22 učesnika/ce iz BiH, Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Kosova i Norveške koji su imali priliku da se upoznaju sa pozadinom konfliktu u BiH, ulogom međunarodne zajednice u konfliktnom i postkonfliktnom periodu, ali i sa zahtjevima EU u pogledu mirnog rješavanja sukoba, kao i sa putevima uticaja pojedinka na politiku, kroz aktivizam i civilno društvo. U praktičnom dijelu je organizovana ulična akcija na ulicama Sarajeva,

trening za posmatranje izbora, predavanje na temu predizbornih kampanja i njihovog uticaja na izbore i društvo, kao i posmatranje izbora u svojstvu međunarodnih posmatrača. Dodatno, organizovani su posjeta Srebrenici, Memorijalnom centru u Potočarima, razgovor sa predstavnicama NVO "Majke Srebrenice" i Memorijalnog centra, sastanak sa kolegama iz omladinskih organizacija iz Srebrnice i Bratunca.

Na kraju Foruma, učesnici/ce su imali priliku diskutovati o nacionalnoj i međunarodnoj ulozi omladinskih organizacija, kako mladi mogu uticati na jačanje demokratije i kako njihovo partnerstvo može doprinijeti ispunjenju tog cilja. Forum je zaključen razmatranjem plana za nastavak saradnje između ovih organizacija, koja će biti konkretizovana u predstojećem periodu. U ime Omladinske grupe CGO-a u radu Foruma učestvovala je **Milica Milonjić**, saradnica na programima.

NEVLADINE ORGANIZACIJE U EVROPSKOJ UNIJI

Evropska fondacija za demokratiju

Evropska fondacija za demokratiju je nezavisna, neprofitna organizacija sa sjedištem u Briselu. Organizacija se zalaže za promociju i zaštitu univerzalnih ljudskih prava, slobode, individualnih prava i političkog pluralizma.

Fondacija je osnovana sa ciljem da okupi pojedince i organizacije koje se bore za vrijednosti demokratije i ljudskih prava i bude neka vrsta koordinatora njihovih aktivnosti.

Fondacija je smještena u Briselu, koji predstavlja centar političkih dešavanja u Evropi, ali je istovremeno povezana sa brojnim pojedincima i organizacijama srodne orientacije sa bliskog Istoka, iz istočne Evrope, centralne Azije i Amerike.

Glavne aktivnosti organizacije su:

- Promocija univerzalnih ljudskih prava, slobode mišljenja, individualnih sloboda, društvenog i političkog pluralizma;
- Podrška podizanju svijesti o značaju rodne ravnopravnosti, ljudskih prava, odgovornosti i objektivnosti medija, odgovornosti i transparentnosti vlasti, značaju nezavisnog sudstva i uopšte značaju vladavine prava;
- Rad na jačanju progresivnih snaga i ideja u tzv. zatvorenim društvima sa ciljem da i ona dosegnu nivo razvoja evropskih društava;
- Rad na istraživanju različitih društvenih i političkih fenomena i procesa koji su u tjesnoj vezi sa pitanjima koja su u fokusu djelovanja organizacije.

Fondacija ima vrlo razvijenu saradnju sa evropskim institucijama i brojnim partnerskim organizacijama civilnog društva iz čitavog svijeta.

Vrlo važan segment djelovanja fondacije je i rad na reformama u zemljama radikalnog islama u kojima su ljudska prava ozbiljno ugrožena.

Trenutno je aktuelna kampanja fondacije za oslobađanje sirijskog aktiviste za ljudska prava **Kemala Labwania**, kojeg je sirijski režim osudio na 12 godina zatvora optuživši ga za špijunažu i nedopustivo blizak odnos sa evropskim i američkim institucijama i aktivistima za ljudska prava. Labwani je jedan od istaknutih boraca za oslobađanje Sirije od autoritarnog režima koji je zemlju izolovao od ostatka svijeta kako u pogledu poštovanja ljudskih prava tako i u svim ostalim važnim aspektima društvenog razvoja i napretka.

Više informacija o Fondaciji moguće je naći na sajtu: www.europeandemocracy.org

Priredio: Petar ĐUKANOVIĆ

Održan trening o upravljanju ljudskim resursima

Crnogorska kancelarija za tehničku pomoć organizacijama civilnog društva TACSO organizovala je 22. i 23. 10. u Kolašinu I modul treninga na temu "Upravljanje ljudskim resursima u organizacijama civilnog društva".

Tokom treninga učesnici/ce su imali/le priliku da uče o konceptu upravljanja ljudskim resursima, važnosti pos-

tojanja dobro razvijenih i sa potrebama organizacije usaglašenim procedurama i strategijama u upravljanju zaposlenima koji su najvažniji resurs organizacije.

Jedan od segmenata treninga ticao se zaposljavanja i selekcije, indirektnih i direktnih koristi i troškova koje organizacija može imati od donošenja ispravne ili pogrešne odluke u procesu zaposljavanja.

Dio treninga odnosio se i na sistem ocjenjivanja zaposlenih zasnovan na učinku, zatim na sistem stimulacije i nagradivanja, sistem procjene potreba za planiranjem i razvojem kapaciteta zaposlenih.

Ispred CGO-a na treningu su učestvovali Petar Đukanović, koordinator programa i Snežana Kaluđerović, pravna savjetnica.

Iskustva u saradnji na putu ka EU

UPrištini je u organizaciji Kosovske fondacije za civilno društvo (KCSF), a uz podršku Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS) i Evropskog fonda za Balkan, 21.10. održana konferencija na temu "Saradnja između civilnog društva i vlade u procesu evropskih integracija". U uvodnom dijelu su govorili Venera Hajrullahu, izvršna direktorica KCSF-a, Luan

Shllaku, izvršni direktor KFOS-a i Besim Beqaj, ministar za evropske integracije u Vladi Kosova. Predstavnici KCSF-a su predstavili analizu trenutnog stanja koju je ova organizacija izradila u formi studije praktične politike, a iskustva iz regiona su podijelili Sašo Klekovski, izvršni direktor Makedonskog centra za međunarodnu saradnju (MCIC), Igor Vidačak, šef Ureda za saradnju sa NVO

u Vladi Republike Hrvatske i Daliborka Uljarević, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje.

Što biste vi promijenili?

Na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore, Erste fondacija je održala informativnu sesiju o nagradom fondu za društvenu integraciju "Što biste vi promijenili?", na kojoj je uvodnu riječ imao šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori Leopold Maurer. On je posebno naglasio da se četiri grupacije ljudi u Crnoj Gori suočavaju sa izazovima i problemima – osobe sa posebnim potrebama, romska manjina, interno raseljena lica i pripadnici LGBT populacije.

Na ovoj informativnoj sesiji posebna izlaganja imali su ambasador republike Austrije Martin Pammer, izvršna direktorka Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević, istraživač kršenja ljudskih prava Aleksandar Zeković, i izvršni direktor Udruženja mladih sa hendičepom Milan Saranović. Erste fondaciju je predstavio Filip Radunović, koordinator programa.

Konkurs Erste fondacije je otvoren do 30. novembra 2010., a nagradni fond je 610.000 eura.

Centar za građansko obrazovanje je na ovoj sesiji predstavljao Danilo Ajković, saradnik na programima.

Javne nabavke u fokusu

UPodgorici je 18.10. u organizaciji Instituta Alternativa (IA), održan okrugli sto o Zakonu o javnim nabavkama na kojem su učestvovali predstavnici nevladinog sektora koji se bave ovom problematikom, predstavnici nadležnih državnih organa, kao i nezavisnih institucija.

Poseban problem predstavlja odsustvo kontrole u realizaciji dodijeljenih ugovora o javnim nabavkama. "Manjak transparentnosti kontrole posebno je naglašen u fazi nakon dodjele ugovora gdje je i najveći prostor za korupciju, posebno u dijelu naknadnih radova", kazala je Milica Popović, predstavnica IA.

Popović je pojasnila da Zakon reguliše postupak do donošenja odluke o dodjeli ugovora i ne sadrži mehanizme koji bi garantovali usklađenost ugovora sa zahtjevima iz tenderske dokumentacije, kao i mehanizme koji regulišu naknadne izmjene prvobitnog ugovora.

Poslanik Socijalističke narodne partije (SNP) Aleksandar Damjanović kazao je da je od dana stupanja na snagu

Zakona do danas kroz procedure javnih nabavki utrošeno preko 2 milijarde eura, kao i da je zaključeno preko 20 000 ugovora, ne računajući postupke male vrijednosti.

Direktor Direkcije za javne nabavke Mersad Mujović, saopštilo je da će novi zakon o javnim nabavkama donijeti više poboljšanja u ovoj oblasti, kao i da postojeći Zakon predstavlja ogroman napredak u odnosu na prethodni. "Ipak, u određenom broju članova postoje dvosmislenosti", priznao je Mujović.

Tokom diskusije, učesnici su se saglasili da je neophodno unaprijediti postojeći zakonski okvir kako bi se uspostavio efikasan i transparentan sistem kontrole sredstava, kao i pravni okvir za utvrđivanje prekršajne odgovornosti u javnim nabavkama, a navedeno je da je samo u 2009. putem javnih nabavki potrošeno 433 miliona eura crnogorskih poreskih obveznika.

Ispred CGO-a učestvovali su Snežana Kaluđerović, pravna savjetnica i Danilo Ajković, saradnik na programima.

U OVOM BROJU PREPORUČUJEMO:

THE EUROPEAN MASTERS IN SPORT AND EXERCISE PSYCHOLOGY PROGRAMME (EMSEP)

The European Masters in Sport and Exercise Psychology programme (EMSEP) is a joint programme organised by four leading European universities in the field: the University of Jyv EURO askyl EURO a, Finland; the University of Leipzig, Germany; the University of Thessaly, Greece, and Lund University, Sweden. The two-year full-time EMSEP programme is taught completely in English and it offers education opportunities for students of all nationalities. EMSEP provides you with high-quality teaching in a truly international environment, study abroad period, valuable hands-on experience through internship, networking with fellow students and experts, and a double degree. The EMSEP consortium offers scholarships for both European and non-European students. The scholarships are funded by the European Commission and will be awarded to the best students on a competitive basis. **Admission requirements:** previous studies – Bachelor's degree with good grades in Sport Sciences, Psychology, Social Psychology or other relevant field; proof of English language proficiency; proven interest in the field of sport and exercise psychology; basic knowledge of research methodology.

Deadline for applications 10 January 2011. More on programme and application steps on <http://www.jyu.fi/sport/emsep>

THE ERASMUS MUNDUS MASTER COURSE IN ECONOMIC DEVELOPMENT AND GROWTH

The Erasmus Mundus Master Course in Economic Development and Growth – MEDEG is a full-time masters programme organized by a consortium including three top-class European Universities: Universidad Carlos III Madrid – Spain (coordinating insti-

tution), University of Warwick – United Kingdom and University of Lund – Sweden. MEDEG lasts 2 academic years, includes 120 ECTS (60 ECTS/year), and consists of 14 or 16 course modules (depending on the two different mobility schemes available) delivered through a combination of lectures, classes, tutorials and essay writing with individual supervisors. Another key component of the programme are a 8.000-word research dissertations to be written at the end of the first year and a 15.000-word dissertation to be written at the end of the second year, on subjects chosen by students in consultation with supervisors.

Students are mandatorily required to study in two different universities of the consortium. In each university, they have to remain for one year and complete 60 ECTS.

First deadline: 30th of November 2010 for students from Third Countries

Second deadline: 15 of January 2011 for students from European countries

Students who apply only for admission to the Master and do not want to apply to Erasmus Mundus scholarships, can apply at any time before 30th of June, 2011.

Submissions should be sent to the following address:

medeg2011@ceaes.uc3m.es and more on programme could be found on http://www.uc3m.es/portal/page/portal/post-graduate_studies/masters/Master_in_Economic_Development_and_Growth

INTERNATIONAL PHD PROGRAM

The International PhD Program Transnational, funded by the DAAD, will begin in the summer term 2011 in the Faculty of the Social Sciences at the Goethe University Frankfurt am Main. The program offers a structured, 3-year period of research at a high academic level to graduates in all areas of the social sciences while at the same time accelerating the time it takes to complete the PhD thesis. PhD candidates will profit from special counseling, academic supervision, and funding opportunities; from participation in the "Forum Transnational" with international vis-

iting scholars; as well as from methods and theory workshops tailored to the needs of the participants. In addition, they will receive support in applying for scholarships and in career planning. Special funding is available for research periods abroad and networking with other PhD candidates in independent doctoral working groups (DocAGs).

In terms of content, the IPP Transnational's profile combines three areas of research in a transnational perspective:

1. Challenges and innovations of democracy
2. Transformations of the gender order
3. Biosciences and society

Working languages are German and English. Graduates of the social sciences both from Germany and abroad can apply who have an above-average university degree (MA, first state examination, Magister, diploma, or the like) and a sound knowledge of English. In addition to the usual application documents (copy of the diploma, CV), applicants must submit a five-page PhD proposal, in either German or English, in line with the IPP Transnational's research design. Furthermore, the application shall include a brief letter of motivation and two references. More detailed information on the profile of the IPP Transnational is available on the program's Web site at www.gesellschaftswissenschaften.uni-frankfurt.de/ipp_transnational. Further information about the application can be obtained from Dr. Sybille Kuster, IPC Social Sciences, Goethe University Frankfurt am Main, tel.: +49-69-798-23433.

Deadline: 1 December, 2010

EIC Bilten – Evropski puls je elektronski časopis koji izlazi u sklopu EIC programa, a uz podršku fondacije Friedrich Ebert.

Izdavač je Centar za građansko obrazovanje.

EIC Bilten – Evropski puls je zaveden u evidenciji medija Ministarstva kulture i medija pod rednim brojem 578.

Urednik: Vladan Žugić; **Uređivački kolegijum:** mr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, mr Vladimir Pavićević, mr Dragan Stojović, mr Vladimir Vučinić, Petar Đukanović

Tehnički urednik: Blažo Crvenica; **Prevod:** mr Vera Šćepanović; **Lektura i korektura:** CGO Njegoševa 36/I; **Tel/fax:** 020/665-112, 665-327; **E-mail:** ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org

EIC Bilten – Evropski puls možete preuzeti na www.cgo-cce.org